

קדושת ציון

דעת תורה בנושאי ארץ הקודש ת"ו • דרישת ציון על טהרת הקודש
מופץ ב-6,000 עותקים בכל ריכוזי היהדות החרדית

דעת תורה

מרבן של ישראל מרן החפץ חיים זיע"א

וע"ז ענהו הח"ח זצ"ל: גם זה כתוב מפורש בדברי הנביאים: "ובהר ציון תהי' פליטה והי' קודש" (עזריה 6, י"ז) והרב השואל יצא מאת הח"ח כשידיו רועדות על חורבן יהדות אירופה, ולבו הי' נכון בטוח כי ארצנו הק' תנצל, וחרב לא תעבור בה. וכן הי' שתחלת מפלתו של הרשע הזה היתה, כשהתקרב לחופי ארצנו הק', ותגזר אומר ויקום, ודברי הח"ח זצ"ל שנאמרו עשר שנים קודם שנחרבה יהדות אירופה, נתקיימו על ארצנו הק', אשר עיני ד' היו בה להצילה משני האריות. כן יגן ד' על ארצנו הק' גם עתה כשרבים צררנו ויחיש עת פדיון."

ממון "חפץ חיים" על המורה, עמוד ע"צ

□ □ □

"בזכרוננו כי בשנת תר"נ ותרג"א, שהחלו לגרש את אחינו ב"י ממאסקאווא, התעוררה אז תנועה גדולה לארצנו הקדושה, המגורשים למאות ולאלפים החישו למפלט למו לארץ אבותינו, קנו שם קרקעות, נטעו כרמים, יסדו מושבות, כן בתחום המושב נאספו אסיפות, נתיסדו חברות, שלחו משולחים לקנות קרקעות, בעלי בתים מכרו נכסיהם וכל חפציהם, ובצורר כספם עלו בשמחה לארצנו הקדושה, בתקותם למצוא שם בלי זעת אפים עושר ואושר."

בזמן זה קבלתי מכתב מאבי ז"ל ובו הוא מעירני על ההתעוררות הגדולה בכל פנות עמנו לעלות לארצנו הקדושה, ומשער, כי הימים ימי עיקבא דמשיחא, וכי פקד ד' את עמו, ואפשר הוא אתחלתא דקיבוץ גלויות, שהוא קודם ביאת המשיח, ואם היינו ביכולת, היה מן הראוי לקנות קרקע ולעלות להארץ, אבל באשר אין בכחנו לע"ע, נעשה את אשר מוטל עלינו ואשר בידנו..."

ספר "מולדות החפץ חיים", שמונח ע"י גנו הג"ר אריה לייב הכהן זצ"ל בשנת תרפ"ז - עמוד מ"ג, והוצא צ"מכתיב החפץ חיים" עמ' 44

"ממצות ישוב ארץ ישראל לא הסיח הח"ח דעתו מעולם... חביבתו לארץ ישראל - עד כמה התגעגע הח"ח לעלות לא"י מראה העובדא שבשנת תר"מ בתנאי הנשואין לחתנו הרב הגאון ר' אהרן הכהן זצ"ל, התחייב הח"ח להסעיד את חתנו זה על שולחנו משך שנים, כפי הנהוג אז, ובפירוש התנה שאין ביד חתנו לעכבו מלעלות לא"י במשך השנים הללו. וגם בשנת תרס"ד כשנשא את אשתו השני' בתו של הרב הגאון ר' הלל ז"ל מעיר לאפי, התנה כזאת, שבאם יסכים לעלות לא"י, גם על רעיתו לעלות איתו. ובשנותיו האחרונות, הדבר היה בשנת תרפ"ז, כאשר כבר הכין א"ע לעלות לא"י וכבר ארז את חפציו ושלחם לורשה, חלתה פתאום רעיתו זו והוכרח לעכב נסיעתו עד שתבריא, ומן השמים עכבוהו, ולבסוף נצחו אראלים את המצוקים ומצא מנוחתו בעיר ראדין..."

ממון "חפץ חיים על המורה", עמוד ל"ט - ק'

□ □ □

"אם יבוא עשו אל המחנה האחת וגו'." (בראשית ל"ב טו). בשנת תרצ"ג, כשצורר כל היחודים באשכנז ימ"ש עלה לגדולה ולקח רסן הממשלה בידו, נשאל הח"ח ע"י אחד מראשי הישיבה שלו בראדין (ה"ה. מפוסט שזה הוא הרב מפוסט זצ"ל), מה יהי' גורלם של אחינו במדינת אשכנז ופולין, אחרי אשר הרשע הצורר הכריז בפומבי על מסרתו להכחיד שם ישראל חלילה.

והח"ח ענהו כי זה לא יעלה בידו. מעולם לא הצליח מי שהוא לכלות ולמגר את כל עמנו, בכל ארצות פזורינו. כתוב מפורש הוא "אם יבוא עשו אל המהנה האחת והכהו והי' המחנה הנשאר לפלטה".

הבין השואל כי הסכנה קרובה, והוסיף לשאול לתומו, אם ח"ו יעלה בידו הצורר להשמיד יהדות אירופה, רוב מנין ובנין של עם ישראל, מי הוא זה איפוא המחנה שישאר לפלטה?

דבר העורך

הרב יהודה אפשטיין

ימי החנוכה, כידוע, מציינים את המאבק בין עם ישראל החי לפי ערכי נותן התורה, לבין אלו המנסים להפוך אותו לחלק מהעולם הנאור, המתקדם, היווני. אותו ניצחון מזהיר של מעטים מול רבים, בו הוכח לעין כל באי עולם, כי בכוחה של הרוח לגבור על מכונת המלחמה המשומנת של החומר - אותו ניצחון נצרב בתודעה ההיסטורית של עמנו כלקח לדורות. מי שעיניו חדה עשוי לראות בימי החנוכה את "הנכבה של החילונים". מחשבת המתיוונים להפכנו לחלק מהתרבות ההלניסטית נחלה כשלון חרוץ למול כח עקשנותם של בני חשמונאי, ותורת ה' לא רק שלא עברה מן העולם, אלא היא קבלה תוספת חיוזק, כאשר מכח ההשראה של אותו ניצחון הלכה והתחזקה המגמה התורנית בקרב כל שדרות העם.

ולכשנעמיק יותר נבחין, כי לא סתם התחזקה המגמה התורנית באופן כללי, אלא ביחוד סימן הנצחון הזה את התגברותה של תורה שבעל-פה. בעבר כבר כתבנו, כי חגי התורה שבכתב כולם חלים בקיץ או באביב, החל בפסח וכלה בשמיני עצרת. החורף בתורה הוא זמן "רדום", בו אין חגים, ומצפים רק לגשמים שירוו את האדמה לקראת הקציר של השנה הבאה. אולם מועדי תורה שבעל-פה - חנוכה ופורים - חלים דווקא בזמן החורף. בעת שחשכה ירדה לעולם, כאשר האור האלוקי שהתבטא בנבואה כבר לא היה בנמצא, אחר שפשטה מלכות יוון על ארצנו, והיא ש"חשיכה עיניהם של ישראל" (נר"י ב, ד'), כאשר אור המדע תפס את מקומו של האור האלוקי בתודעת העם - מתוך אותה אפלה, קמו להם מתתיהו ובניו והנחילו לעולם את האור המתגלה דווקא מתוך החושך. בלא נביא ובלא גילוי שכינה, דווקא מתוך ההבנה השכלית שקיום היהדות מוטל עלינו בני התמותה המתמודדים למול קשיי העולם החומרי החשוך - דווקא אז נתחזקו יסודותיו של אותו בנין מפואר, ממנו אנחנו יונקים עד ימינו אנו, עד ביאת גואל צדקו עד בכלל.

יסודותיה של תורה שבעל-פה לאמיתו של דבר מונחים כבר בתורה שבכתב. ספר דברים, המכונה "משנה תורה", מורה

הרב בנימין הלוי עומד במאמרו "גאל ישראל" על הבחינה המדינית שבימי החנוכה, אשר היו את השיא והתכלית של קיבוץ גלויות בימי בית שני, כאשר הוקמה המדינה החשמונאית. זאת, במסגרת סקירתו הכללית על סדרי גאולתן של ישראל בזמן בית ראשון, בית שני ובימינו אנו.

במאמרו של הרב עקיבא רבינסקי במסגרת המדור "הוד קדומים", הוא ממשיך לתאר את מפעלו של גאון הדורות רבי עקיבא יוסף שלזינגר ואת התלאות שעבר משום שהבין את אותו עיקרון, ולפיו האור האלוהי המתבטא בתורה לא יעמוד על מכונו בלא מסגרת של מדינה יהודית ושל חברה יהודית שורשית, המונהגת בכל מערכות החיים על-ידי תורתנו הקדושה.

הרב אליהו בן-צבי במדורו ההלכתי "שערי ציון" מעיין כדרכו במשמעותן הפנימית של הלכות חנוכה, אשר מקבלת ביטוי באופן קיום המצוות. כך בענין שירת ההלל, כך בענין הנידון על חיוב או אי-חיוב עריכת סעודות בימי החנוכה, וכן בנקודות חשובות נוספות, אותן ראה לנכון לציין.

בעקבות דברים שנכתבו בעלון בחודשים הקודמים, הצטבר חומר רב מקוראים, אשר בקשו ללבן נושאים מסוימים. לכך נועד המדור "שור" דרישת ציון" של הרב בן-ציון גולדשטיין, אשר מפליא להשיב גם החודש הן בעניין המנעוה של יראי ה' מהשתתפות בנסל הצבאי, והן בעניין מה שנכתב כאן בדבר העורך בעניין חוק המואזין. בתשובותיו של הרב גולדשטיין מונחת תמיד חשיבה מקורית, המאירה את הסוגיות השונות מפנים אחרות אותן לא הכרנו עד כה.

הרב חיים והב, מכותבי העלון הקבועים, אשר נחשף גם הוא לתגובות כאלו ואחרות בעקבות מה שנכתב כאן על המואזין, לא יכול היה לנכח את עט, וערך כאן תגובה מקיפה, אשר מלבנת יסודות עיקריים העומדים בבסיס הדברים שנכתבו.

הרב והב לא הניח את ידו גם החודש מעיונו המעמיק בספר "ויאל משה" של האדמו"ר מסאטמר זצ"ל, כאשר הפעם הוא עומד על המושג של גאולה בדרך הטבע ויחסה של התורה לאפשרות שתהיה גאולה כזו.

הרב חיים פרידמן, כבכל חודש, מבאר לנו מושגים נוספים הלקוחים מספר "קול התור". הפעם הוא עומד על משמעותה של פריקת עול שעבוד מלכויות וההשלכות הנובעות ממנה כאן בארץ, כמו גם בשורשים הרוחניים שמהם נובעים הדברים.

לבקשת רבים, הוספנו מדור בשם "בעקבי הצאן", ובו מבחר מדברי רבותינו על חשיבותה של ארץ-ישראל, חביבותה ומרכזיותה בתורה. אנו מקווים, כי הדברים המובאים כפי שיצאו מפי חז"ל יעשירו את הקוראים וילהיבו את הלבבות.

זכות היא לנו, שבמדור "דעת תורה" מובאים דברי רבן של ישראל הסבא קדישא בעל ה"חפץ חיים" זי"ע, שלאורו הולך בית ישראל. מהדברים המובאים משתקפת חובת הארץ המיוחדת שהייתה לחפץ חיים, כמו גם הבנתו כי הקמת הישוב בארץ, אשר בימיו כבר הלך והתפתח בקצב מואץ, הרי הוא חלק מתהליך הגאולה המתואר בדברי הנביאים.

בברכת חנוכה שמח וחודש טוב, העורך

הממשיות, בצמחים הגורליים בהם נחתכים ענייני האומה – בבטחון, בכלכלה, בחברה – בכל המקומות הללו לא תהיה דריסת רגל לתורת ה'! בכל אלו קבעוהם, בני החושך, על-פיהם שנראה לעיני החושים אותם הם מכירים. הם מוכנים שנקיים את הפולקלור היהודי בדקדוק, עם כל המנהגים עד קוצו של יום, ובלבד שאת בורא עולם לא נכניס לשיח הציבורי. הם מוכנים שנקרא בתורה על התייעב העמוק, הסלידה וחוסר הסבלנות כלפי עובדי עברה, ובלבד שכאשר יהיה זה נוגע למעשה, כמו במצעד התועבה – נאמץ את ה"ערך" של "חיה ותן לחיות". הם מוכנים שגרים את כוס ההבדלה ונכריז על "המבדיל בין ישראל לעמים", אך חלילה לנו אם נעז לנסות וליישם את אותה הבדלה בספר החוקים החילוני. הם מוכנים שנחגוג את טביעת המצרים בים, ובלבד שיהיו אלו מצרים מלפני שלושת אלפים שנה. הם מוכנים להנהיג קידושין על-פי ההלכה, אך יצטמרו מעצם המחשבה שהאשה "קנויה" לבעלה. והם מוכנים אפילו להדליק נרות חנוכה, ובלבד שהמדינה תתנהל על-פי דרכו של אנטיסמיזם ולא של החשמונאים.

ובדיוק בנקודה הזו עלינו להבין, כי המאבק אינו נטוש על התפאורה החיצונית, כי אם על המהות הפנימית. לא על קיום המצוות המעשיות אנחנו נאבקים, כי אם על הזירה הציבורית, על המרחב שכיום קרוי "חילוני", על מערכת החוקים של המדינה, זאת שמחייבת כל אזרח בעל-כרחו. הצד השני מבין היטב את מהות המאבק, ועליכן הוא עושה הכל כדי שנסתגל, שנבין, שנפנים, כי התורה מקומה בבית המדרש, אך אין לה דריסת רגל בחיי האומה. וכמו החשמונאים בשעתו, עלינו להבין כי זהו מאבק על נשמת אפה של היהדות, ומחובתנו למסור את הנפש כנגד כל הנסיגות לשלב אותה לא תוך כור היתוך הישראלי. אך יותר מכך – מחובתנו ללמוד לקח נוסף מהחשמונאים. החשמונאים הבינו, כי אם רק יעסקו בהסתגרות ובעמידה על המשמר כנגד הרוחות הזרות, הם אולי יצליחו לזמן מה להנצל מכליה רוחנית, אך הבעיה לא תבוא על פתרונה. כל עוד השלטון נתון בידי אויבי התורה, כל עוד המרחב הציבורי טמא בטומאת יוון, הרי שחבר של כליה מרחפת מעל העם היושב בציון. בימי אנטיסמיזם הבינו החשמונאים, כי החרות הדתית מחייבת חרות מדינית. אור התורה חייב להתגבר על חשכת יוון דווקא בשדה הקרב, דווקא במקום בו לכאורה קיימת עליונות לאלו שראו בהתפתחות הטכנולוגית את חזות הכל. דווקא שם עלינו להשליט את אור התורה. מכח הבנה זו יצאו למלחמה עקובה מדם, בה נפלו רבבות, כולל בניו של מתתיהו עצמם, אך התוצאה הייתה הצלת היהדות – הקמת מדינה יהודית אמיתית בארץ-ישראל! כאשר המרחב הציבורי הוא תורני – בכך מושגת התכלית, כאשר האור האלוהי לא רק שאינו נכנע לחושך החומרי של יוון, אלא הוא אף גובר עליו. מי יתן ונזכה לאור חדש שיזרח עלינו במהרה בהקמתה של מדינת התורה ובביאת הגאולה השלמה במהרה בימינו, אמן!

מהותם הפנימית של ימי החנוכה מתבהרת בגליון זה במאמרו של הרב אליהו ברים, אשר עומד על יסוד הדעת ומשמעותו, ולאורו הוא מבחיר את נקודת המחלוקת שבין יהודה ליוון.

בלשונו היחודית על כך שיש כאן הסתכלות מנקודת מבטו של משה, בן התמותה, הלוך את דבר ה' ומביע אותו בשפתו שלו. בכך מתקיימת התכלית של השכנת השכינה בארץ, שהיא תכלית כל הבריאה, כפי שמביא רבנו הגר"א בפרושו לשיר השירים א', ג' – עיי"ש. בזמן החשמונאים הגיע החושך המסתיר את האור האלוהי לידי שיא של קדרות, כפי שמובא במדרש לעיל, ולכן דווקא אז היה האור המתגלה מתוכו כליכך מופלא. הוכח לעין כל, כי אכן יש מקום לאור האלוהי לחול בארץ בכל מצב, אף מתוך ההסתור הגמור.

כיצד החילו החשמונאים את אותו אור של האמת התורנית על הארץ? הם סרבו בכל תוקף לכל הפיתויים "לצאת לאור" של תרבות יוון. הם ויתרו על כל מנעמי החיים שהעולם היווני הציע בפניהם. הם העדיפו חיי עוני ודלות חומרית, ובלבד שהאור האלוהי ימשיך לשכון בקרבם. אך לא רק זאת – הם הבינו, שאם רצונו להמשיך ולהתקיים כאומה היודעת את ה', ולא רק כיחידים פזורים, מחובתנו לכבוש את מעוזי החושך ולהחיל עליהם את האור! הם לא הסתפקו בברירה להרים, אלא יצאו משם למתקפה כנגד היוונים, עד שכבשו את מקום המקדש והדליקו את המנורה הטהורה! ואף אחר-כך, נמשכה מלחמה עקובה מדם במשך עשרות שנים, עד שסלקו את היוונים מהארץ והקימו ממלכה יהודית, בה התורה חולשת על כל תחומי החיים.

בימינו אנו, נטוש אותו מאבק בין שלומי אמוני ישראל לבין נושאי דגלה של תרבות המערב, ממשיכת דרכה של תרבות יוון. אותם מתיוונים מבינים היטב את מהותו של המאבק. הם הקימו כאן מדינה עם מוסדות שלטון, אשר רתומים כולם לנסיון להפוך אותנו לעם ככל העמים. מכיון שכל צורת החיים שלהם בנויה על אדני החושך היווני – הפכו של האור האלוהי – הם אינם מסוגלים להשלים עם קיומו של ציבור, אשר אף לנכוח ההתקדמות הטכנולוגית העצומה שהתרחשה בדורות האחרונים, ממשיך לדבוק בערכי הרוח, ומסרב לכרוע ברך בפני החומר. יש כאן מאבק על כלל הגישה לחיים, ולצורך כך משתמש השלטון בכל דרכי הפיתוי והדיכוי שעומדים לרשותו. יעדי הגיוס לצבא, ההכוון התעסוקתי, האקדמיזציה ההולכת ופושטת בציבור החרדי, ההתערבות ההולכת וגוברת של משרד החינוך במערכת החינוך החרדי החל מגני הילדים – כל אלו נועדו בכדי להשליט את ערכי החילוניות על נאמני התורה. הקדמה הטכנולוגית המואצת של השנים האחרונות אף מאפשרת בקרה ופיקוח ברמות שלא היו בעבר, מה שמצמצם עוד יותר את אפשרויות התמרון שעמדו בעבר לרשות ציבור היראים.

חשוב להבין את מהות המאבק, את הנקודה הפנימית שבו, כדי שלא נטעה. אין מדובר כיום בדווקא על נסיון מכוון לגרום לנו לחלל שבת או לאכול נבלות. לא זה הנושא. השלטון החילוני מוכן שנקיים את כל טכסי היהדות. שבת, תפילין, לולב, כשרות, טהרה – כל אלו יכולים להתקיים ולדור בכפיפה אחת עם השקפת העולם המערבית. מצדם אנחנו יכולים אפילו לשמר את הלבוש החרדי המיושן. זה חלק מזכויות האזרח שלנו. אך כל זאת בתנאי אחד – שנבין, כי בחיים האמיתיים, במקום בו מתקבלות ההכרעות

תורה אם ילמדו אותה לא בצורה שה' ציווה ותקנו חכמים. מי שסובר כך כנראה שאינו עובד את ה', אלא את מחשבותיו שלו.

זה המסר של דיני חנוכה - לעשות מה שנאמר לפי הכללים, וכך יהיה פרסום לנס, וכך נקיים את ההודאה לה' בימים האלו.

הערה קצרה: קיים קושי אצל אדם להתבונן במעשיו ולדעת מה האמת בחיים, כי הרי היצר גובר עלינו בכל עת ונותן לנו כל הזמן מחשבות שגורמות לנו לחשוב על שקר שהוא אמת. אמנם מבואר בחז"ל, שהאדם בשעת מיתה יותר זהיר בדבריו שאומר ועושה, והנה רואים בעת מיתתו של אדם שכל ימיו היה עוסק בעיון התורה ובפלפול ולא היה מקדיש כמעט לעסק הבקיות למען יידע את כל התורה בשלימותה, והנה בשעת מיתה כותב בצוואתו ללמוד משניות לעילוי נשמתו. וכן כל אדם שמת - תלמידו מחלקים את הש"ס לסיימו בתוך שנה, ולכאורה אם רצון ה' שילמדו בצורה אחרת, אזי לא יובן כיצד יועיל לנשמה לימוד שאינו לפי רצון ה', אלא על כרחך יש לומר, שאנשים מבינים, כי לימוד כזה כך הוא רצון ה', כיון שכליכם הם בטוחים שבאמת זה מה שהוא רוצה. וא"כ מאד חבל שאדם דואג רק למתים אחרים ואינו דואג לנשמתו שתצליח בחיים, ואם אדם היה חושב על זה, היה כל ימיו לומד משניות לעילוי נשמתו שלו בעולם הזה, וכך יגדל ויפרח ויצליח בחיים.

בדומה לכך, אנו רואים לעיתים כי בעת סערת ויכוח, אנשים רבים מבלי משים אומרים את מחשבותיהם הפנימיות. והנה פעמים רבות שמעתי בדיונים על ענינים הקשורים לארץ ישראל וירושלים כאלו הטוענים "וכי הרב פלוני לא היה בקי בפסוק זה שאתה מצטט?"; "וכי ת"ח אלמוני לא ידע גמ' זו שאתה מצטט?"; וכיוצא בטענות אלו. ויש לומר בעל כרחנו, כי הטוען טענה זו מבין בלבו ואף מבטא בשפתו, שבכדי להיות רב ות"ח, יש להיות בקי בתנ"ך ובגמרא. ואם כן, הדברים זועקים לשמים - הרי כל אחד שואף להיות ת"ח, אז מדוע אינו עוסק בתנ"ך ובידיעת הש"ס, אלא ודאי יצרו גובר עליו. ה' יעזור לכולנו, שנתגבר על יצר מחשבות לבבנו, ונדע בפנימיות של כל דבר מהו באמת רצון ה', ומה רק רוצים לראות בו רצון ה'.

אלקים ליפת וישכן באהלי שם - דבריו של יפת יהיו באהלי שם". ומצד שני ברי אמרו (סוטה מ"ט): - "ארור אדם שילמד לבנו חכמת יונית". הנראה בחילוק בין הדברים הינו שבתרבות יוון, מכיון שיש להם שפה יפה שמתאימה לתרגום התורה - א"כ יפיותו של יפת ישכון באהלי שם. אמנם

אם משתמשים בתרגום לצרכים שנגד התורה, אם משתמשים בחכמה יוונית למנוע הקרבת התמיד לגבי המזבח - על זה אמרו מיד חכמים - "ארור אדם שילמד בנו חכמה יוונית".

פילוסופיה יוונית אז ותרבות המערב היום - כל זה טוב אם זה מסייע להבנת התורה או להבנת רעיונות הנמצאים בתורה, וע"ז אמרו חכמים "חכמה בגויים תאמין", אבל אם התרבות הזו גורמת לנסיונות לעקם את דברי התורה - ע"ז אמרו חכמים שכשתרגמו התורה ליוונית בא חושך לעולם שלשה ימים. ובשו"ע (או"ס סי' מק"פ) הביא, שיש מתענים בשמונה לחדש טבת כי אז תרגמו את התורה ליוונית.

ישנם כאלו, אשר בטוחים, שהם יקיימו את התורה אחרת ממה שהתורה מצווה, וכך יועילו להקב"ה יותר, בכך שיעשו מה שה' לא אמר. צריך לדעת, שאין לדבר זה מקום, ומי שאומר שככה נהיה יותר פרסומי ניסא בהדלקת נרות בכיכרות, כך יכול לומר שיהיה יותר פרסום לתורה כשהיא תיכתב ביוונית, ככה יהיה יותר

חז"ל תקנו להדליק נר אחד בפתח כל בית בתחילת כל יום, דהיינו בזמן בו מתחיל היום התורני בתחילת הלילה, ואז אנו מצווים שלא להשתמש באותו נר. משמעות הדבר, כי נר זה לא נועד להאיר, אלא נועד שיראוהו, ובהצהרה שנאמרת אחרי הדלקתו מבהירים שיש לנר זה קדושה. נר זה בצורתו זו מבטא את נס החנוכה, והמביט בנר הזה ואינו משתמש בו נזכר בנס. לכן אפילו מי שלא הדליק בשעת ראייתו את הנר, מברך "שעשה ניסים לאבותינו", ובמקום ברכת המצוות יש כאן ברכת הראיה, כמו הרואה מקום שנעשו בו ניסים לאבותינו, אשר מברך "שעשה ניסים לאבותינו".

כיצד מזכיר לנו נר קטן את הנס? יתכן ורבים אינם יודעים זאת, אולם גם אדם שנעשה לאביו נס, ומברך "שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה" אינו רואה את הנס במקום, אלא המקום מזכיר לו את הנס. באותו אופן, הרואה נר חנוכה שהודלק לפי תקנת חכמים - רואה את הנס, כי הנר מבטא את הנס. על זה שאלו בגמ' (שם כ"ה): "מאי חנוכה", ומספרת הגמ' את סיפור נס פך השמן, כלומר הנר מזכיר את נס פך השמן, וכך נזכרים בנסי חנוכה.

מה היא תקנת חכמים בסעודות בחנוכה? יש האומרים שחייבים סעודות בחנוכה וי"א שלא חייבים (עיי' שו"ע סי' תר"ט), ומביא הרמ"א, שאם אומר דברי שבח והודאה ודאי זוהי סעודת מצווה. והטעם, שלדעת הראשונים שיש תקנת סעודה, הסעודה עצמה היא זיכרון לנס. כמובן, שהיושב בסעודה כזו ראוי שיפרצו מפיו דברי שבח והודיה, מי בשירה ומי בסיפור הדברים, אבל הסעודה עצמה היא השבח. אמנם לדעת המהר"ם, שאין חיוב סעודה, אם לא יתן שבח והודיה, הרי שאין בה תועלת כלל, והיא נותרת רק בגדר בזבזו זמן חשוב ויקר.

וכן נראה הדבר באמירת הלל של חנוכה, שתקנו חכמים לאמרו בכל שמונת הימים, ועל כן בו מתקיימת חובת ההודאה על היום, וכך היא צורת ההודאה. ולפיכך את ההלל יש לשורר ולציין בו את ההודאה על הניסים שעשה ה' אתנו, אבל מי שחושב שאת חובת ההודאה הוא מקיים בשירת "מעוז צור" ואכילת סופגניות אינו אלא טועה, ולא קיים בכך את מצוות ההודאה.

ישנם הסברים רבים למושג "תרבות יוון", ולשאלה מה מתוך תרבות יוון נכון לקחת, כמו שאמרו חכמים (מגילה ט): - "יפת

הדרת קלף

עיבוד קלף בעפצים

העיבוד המהודר לדעת כל הפוסקים

להזמנת שיעור ומצגת ללא תשלום

יהודה שרז

טלפון: 054-8401323

Email: yesherez@gmail.com

עימוד

עיצוב עימוד וסידור ספרי קודש

מההקלדה ועד להדפסה

עימוד רב-טקסט ואינדקס

נסיון והמלצות בשפע

052-7147590

עומדים אנו בפני ימי החנוכה ולקראת חודש סבת. ימי החנוכה מייצגים את האור האלוקי אשר גבר על חושך החומריות שמייצגת תרבות יוון, כפי שהארכנו בעז"ה במאמרנו לחודש כסלו. חודש סבת אף הוא שייך לעניין זה שבו תורגמה התורה ליוונית, כפי שאנו מזכירים בסליחות ל' בטבת - "ומלך יוון אינסני לכתוב דת יוונית". באותה עת ירד חושך על העולם למשך שלושה ימים, דבר המסמל את העמדת חוקי התורה כמין חוקי מוסר אנושיים אשר תכליתם אינה אלא קיום תקין של עולם החומר. דבר זה משמעותו עמעות האור האלוקי והורדתו לתוך גבולות החומר החשוך.

במאמר זה נשתדל בעז"ה לעמוד על עניין עמוק ומקיף, שיש בו לשפוך מעט אור על תקופתנו.

בדורות האחרונים, החל מלפני כמה וחמישים שנה, אנו עדים להתפתחות עצומה של ה'מדע'. ההתפתחות הטכנולוגית אדירת המימדים מתפתחת והולכת מיום בקצב מבהיל, אשר גובר והולך ככל שעובר הזמן. תחילתו של 'עולם המדע' נעוץ ב'חכמי יוון', הלוא הם ה'פילוסופים' אשר החלו במחקר הטבע וכוחותיו ע"מ לנצלו לתועלת האדם. כיום, לאחר שהמדע התקדם בקצב שאינו תואם לדורות הקודמים, הגענו למצב, בו אין כמעט דבר בטבע שאינו ידוע ומוכן לאדם.

כפי שהזכרנו בעבר, חובה מוטלת עלינו, עוסקי התורה, להתבונן בכל אשר עושה ה' בעולמו, ולהבין מה רצונו בכל דור וזמן, עלימנת שיבוא הדבר אל תועלתו האמתית, שאינה אלא לכבוד ה' ולתיקון העולם במלכותו.

ובכן, האם ה'קידמה' טובה היא, או שאינה?

הפיתוח הטכנולוגי כולו מתחלק תחת שתי מטרות. א - הארכת חיי האדם, ב - הקלת הטורח מהאדם ונוחות החיים. תחת ההגדרה הראשונה נכללים כל פיתוחי מערכות הרפואה. המכשירים, התרופות, הניתוחים והטיפולים החדשניים וכו'. כל פיתוחי המערכת הבטחונית למיניה, כלי נשק משוכללים, מערכות מידע וכו' וכן מיני פיתוחים בטיחותיים להגנה מפני אסונות, הן מידי שמים והן מידי אדם - זו היא תכליתם. תחת ההגדרה השניה נתונים כל שאר הפיתוחים הטכנולוגיים, החל ממכוניות תעשייה גדולות ומגושמות, עובר דרך כלי עבודה ותחבורה כאלו ואחרים, ועד למכשירים המצויים בכל בית. תחת הגדרה זו נכללים גם פיתוחים וכלים שכל תכליתם היא להנאה ותענוג, ממרכזים גדולים המיועדים להבלים אלו, ועד לצעצועים פשוטים וזולים.

על-פי האמור, לכאורה פשוט הוא, שהקידמה היא דבר טוב. הרי אין ערך שדוחה את כל התורה כפיקוח נפש! וכך גם הקלת החיים ועול העבודה דבר טוב הוא, כתיקון לקללת אדה"ר - "בזיעת אפיך תאכל לחם", וכפי ששמו של נח נקבע על שם "זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו מן האדמה אשר אררה ה'". הרי בימינו איננו מוכרחים להזיע עלימנת

לאכול את לחמנו, כמו שאמר בן זומא: "הוא היה אומר: כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול: חרש, וזרע, וקצר, ועמר, ודש, וזרה, וברר, וטחן, והרקיד, ולש, ואפה, ואחר כך אכל, ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני. וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש: גזו ולבן ונפץ וטוה וארג, ואחר כך מצא בגד ללבוש, ואני משכים ומוצא כל אלה מתוקנים לפני. כל אומניות שוקדות ובאות לפתח ביתי,

ואני משכים ומוצא כל אלו לפני (פרטים נ"ח). הגיעו הדברים עד כדי כך, שבימינו אפילו האיכרים עובדי האדמה עושים את מלאכתם במכשירים משוכללים שמונעים מהם את זיעת האף, כל שכן עובדי ה"צווארון הלבן" ו"הכחול" העוברים 'ממזגן למזגן'.

אלא שעדיין מקום יש לשאול, ומה תועלת בכך? מה טובה יש לעולם בכך, שאנשים יעשו מלאכתם ללא טורח? מה תועלת יש בזמן הנחסך ע"י קלות העבודה? וכי מה הם עושים בזמן הפנוי, עוסקים בתיקון העולם? הלוא לכך נועדה "תרבות הפנאי" - 'להרוג את הזמן' בכל מיני הבלים, עליהם שוקדים אנשים אחרים יומם וליל, לא מוטב שיעמלו לאכול לחם ואל יבואו לידי בטלה המביאה לידי חטא? וכן, מה תיקון לעולם בהארכת חייהם של אנשים בני ברית ושאננם, שאף בחייהם קרויים מתים?

□ □ □

בדור זה עומדים אנו אחר דורות רבים של צפיה לגאולה ולבניין ביהמ"ק. מידי שנה מתאבלים אנו ומיצרים על החורבן, ומזכירים את ירושלים פעמים רבות מידי יום. אכן עלינו לברר, למה אנו מצפים? האם דילנו בבנין ביהמ"ק בלבד? האם סוף הכל זו מלכות ישראל? הלוא גם בזמן שהיה ביהמ"ק קיים לא פסו הנסיונות, "היינו האי דאחרביה למקדשא... ועדיין הוא מרקד בינינו!" (יומא ס"ט ע"ב). הלוא אין בנין ביהמ"ק ערובה לכך שאכן נשיג את תכליתנו, כמו שהיה בימי בית שני. ואף קודם לכן, דברי הנביאים מלאים מתוכחות האומרות שאין לה' חפץ בעבודת הקרבנות לבדה! (ישעיהו א', י"ז; ירמיהו ז', כ"ב; ועוד רבים) [ח"ו שלא יעלה על דעת אי מי שכוונתנו

כדעת מיני טועים הסוברים ש"קודם נהיה מושלמים בקיום המצוות שבידינו, ושראשית יש להחזיר את כל ישראל בתשובה ורק אח"כ יש מקום לדרישת בניין ביהמ"ק", וכן לא כאלה הטוענים שבקשת מלכות ה' ובניין ביהמ"ק הוא עניין פוליטי או "לאומי" ואינו לשם ה', וטוענים כלפי כל דורש ציון שתחילה יש לו למחות על חילול שבת וכדו' מדברים שעליהם אמרו חז"ל שלא חרבה ירושלים אלא מפני... וכו'. שהרי בבנין ביהמ"ק תלויים מצוות רבות מספור, ובהדי כבשי דרחמנא למה לן, מה דמפקדנא מיבעי לן למעבד. כוונתנו היא, אדרבא, להחמיר ולומר שלא די לנו בבנין הבית גרידא, לא את המקדש לבדו אנו דורשים, אלא את מי שציווה על המקדש - ראה יבמות ו. - ו: לא מלכות ישראל היא תכליתנו אלא מלכות ה' לבדו. ובאים אנו לדייק ולחדד מה רוצה ה' שנדרוש. והדברים נכוחים למבין וישרים לישרי לב.

בבואנו לברר מה רוצה מאתנו ה', אין מקום להשערות או הרגשות, אלא עלינו לברר את רצונו מתוך דבריו, מתוך תורת ה', מתוך דברי הנביאים ודברי החכמים המוסמכים והמוסכמים שדרכם דרך המקרא ודרך חז"ל.

העניין בו נעסוק כעת בעז"ה, חובק ומקיף את כל מציאות העולם. נושא רחב ועמוק, אפס קצוהו נראה וכולו לא נראה, ונשתדל בעניות דעתנו לגעת לכל הפחות בכללו.

כל יהודי המכיר אפילו מקופיא את המקרא ודברי חז"ל, יבחין בנושא זה החוזר ומופיע אין ספור פעמים באין ספור מקומות בתורה, שבכתב ושבע"פ. עניין הדעת. דעת אלוקים. לדעת את ה'.

תחילת ימי העולם בניסיון בו נתנסה אדה"ר, הלוא הוא הבחירה בין עץ החיים לעץ הדעת טוב ורע. עץ החיים עניינו הדעת הישרה האלוקית, ועץ הדעת טוב ורע עניינו דעת משובשת וחשוכה המערבת טוב ורע ללא אפשרות הבחנה ביניהם. "כי עץ החיים היה בפריו סגולה להכניס בלב הידיעה הנכונה והדביקות והאהבה אליו ית' והידיעה בדרכיו הקדושים, והיה שולל מן הנפש התאוות הגופניות. ועץ הדעת להיפך - היה פריו מכניס בלב התאוות הגופניות והחומריות וכל החטאים. ואם היה אדם הראשון אוכל מעץ החיים ולא מעץ הדעת היה מתדבק והולך בקדושת קונו ומתענג על הוד קדושתו לנצח נצחים באין מפריד. וכשאכל מעץ הדעת נשקע בתאוות הגופניות ואהב החומריות..." (דעת מצוות לרמח"ל עמ' קי"ד); "כי הנה כאשר חטא בעץ הדעת טוב ורע גרם תערוכות... ואין לך דבר שאינו כלול מטוב ורע" (שערי קדושה לרמ"א שער א'). אף שמהשם "עץ הדעת" משתמע שהוא נותן דעת לאוכל ממנו, באמת אין הדבר כן. כל מה שקיבל אדה"ר הוא ערוב, דעת חומרית וחשוכה המערבת טוב ורע, מעוורת את עין השכל מלראות את אור האמת, הלא היא "דעת האלוקים" שבפרי עץ החיים.

בעניין הדעת אנו פוגשים בדברי הנביאים החוזים את אחרית הימים, המנבאים את קץ הימין, כתכלית הכל. "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה'..." (ישעיהו י"א, ט"ו); "כי תמלא הארץ לדעת את כבוד ה'..." (ספר דברי הימים ב' כ"ד); "ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם נאם ה' כי אסלח לעונם ולחטאתם לא אזכר עוד" (ירמיהו ל"א, ג'); "...והבאתי אתכם ציון. ונתתי לכם רועים כלבי ורעו אתכם דעה והשכיל" (שם ג', ט"ו); "ונתתי להם לב לדעת אתי כי אני ה' והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים כי ישבו אלי בכל לבם" (שם כ"ד, ו'); וזה סוף הכל. "סעודת לוי"תן הוא הדעת שתתרבה בארץ..." (אבן עזרא, י"א, ט"ז). גם במשך תהליך הגלות והגאולה אנו רואים פעמים אין ספור את התכלית הזו [הביטוי "ידעו כי אני ה'"] וביטויים כיוצא בו מופיעים בנביאים עשרות פעמים. כך גם בגאולת מצרים מודיע משה על תכלית זו לפני פרעה פעמים רבות. בגילוי האלוהי האדיר והמופלא שלא היה כמוהו, מעמד הר סיני, מלמד אותנו משה רבינו את התכלית הזו, כהגדרת העניין כולו. "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו" (דברים ד', ל"ה), וע"כ מצוה הוא את עם ישראל בעניין זה: "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים..." (שם ל"ט). וזה כל עניין התורה, עץ החיים, שנקראה דעת: "ואין דעת אלא תורה" (סוטה דף מ"ט ע"ב).

כך גם בדברי חז"ל מוזכרים פעמים רבות מעלות מופלאות במעלת הדעת, עד שאמרו: "כל אדם שיש בו דעה - כאילו נבנה בית המקדש בימיו; דעה נתנה בין שתי אותיות, מקדש נתן בין שתי אותיות" (ברכות ל"ב, ע"ג) מלמדים נוספים בעניין. בקשות תפילת שמו"ע פותחות בדעת, ואמרו: "אם אין דיעה תפילה מניין, וכה אם אין דיעה הבדלה מניין" (ירושלמי ברכות ה', ב'). ואמרו עוד: "אמר אביי, נקטינן: אין עניי אלא בדעה. במערבא אמרי: דא ביה כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה? דא קני מה חסר? דא לא קני מה קני?" (גמרא מ"א, ט"ז). ועוד: "דרש בר קפרא: איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה - בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחתיך." (ברכות ס"ג, ג'). הרי לנו מבואר, כי עניין הדעת גבוה מעל גבוה הוא.

אך מהי אותה דעת? בעניין מעמד הר סיני מבאר הפסוק: "וידעת היום..." כי ה' הוא האלהים... אין עוד, והיינו השגת האלוקות וההשכלה בדרכי ההנהגה, באופן שאינו מושג בשכל אלא בראיה הנבואית, כמו שהשיגו ישראל במעמד הר סיני.

גם עניין גילוי מלכותו ושליטתו על כל הכוחות שבעולם, כך שהוא לבדו עושה הכל, ואין לרע שום כח - נכלל תחת גדר זה של "ידעת ה'", שאין עוד מלבדו. כאמור: "למען תדעו ותאמינו לי ותבינו כי אני הוא לפני לא נוצר א' ואחרי לא יהיה" (ישעיהו מ"ג, י'; ועוד שם מ"ה, ו').

אך דבר נוסף נכלל בגדר "דעת אלוקים". משה רבינו מבקש מהקב"ה "הודיעני נא את דרכך ואדעך...", ומשיב לו הקב"ה: ה' ה' א' רחום וחונן... וכו'. דרכי ההטבה. מידות של טוב ושל רחמים. וכך אנו מוצאים בנביאים את הלשון

"דעת אלוקים" כהגדרה לתיקון המעשים. "כי ריב לה". כי אין אמת ואין חסד ואין דעת אלהים בארץ. אלה וכחש ורצח וגנב ונאף..." (הושע ד', ב'). "כי חסד חפצתי... ודעת אלהים מעולות" (שם ו', ו'); "אז תבין יראת ה', ודעת אלהים תמצא" (משלי ב', י'); "דן דין עני ואביון אז טוב, הלוא היא הדעת אתי נאם ה'" (ירמיהו כ"ב, ט"ו). מפסוקים אלו נראה, כי "ידעת ה'" משמעה הליכה בדרכי ה', "לדעת בארץ דרכך", דרך החסד וההטבה. "ושמרו דרך ה' - לעשות צדקה ומשפט..." (בראשית י"ח, י"ט); "כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי..." (ירמיהו ט', כ"ג); "כי חפץ חסד הוא" (מלכים ו', י"ח). כידוע, רצון ה' בבריאת העולם הייתה להטיב [דרך ה' חלק א', ב']. זהו חפצו, זו דרכו. הפך השחתת המידות וההתנהגות המופקרת והנהגות, האנוכית והמושחתת, כמו שקובל הנביא - "ותפשי התורה לא ידעוני..." (ירמיהו ב', ח'). על כך שיודעי תורה לא הולכים בדרכי ה', אלא נוהגים בהנהגה מושחתת. "כי חסד חפצתי ולא זבח..." כמו שאמר שמואל לשאול - "החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה', הנה שמוע מזבח טוב..." (שמואל א' ט"ו, כ"ג). כל מעשה הקרבנות, וכן כל מטרת התורה, היא ההתקרבות לה', ההדבקות בדרכיו, עשית חפצו. "ריח ניחוח לה'..." לעשות "נחת רוח" לפניו. אך כשאנחנו מקריבים קרבנות או אף עוסקים בתורה ללא ההליכה בדרכי ה' - הרי ש"עולותיכם לא לרצון וזבחיכם לא ערבו לי". כאשר הכהנים הניגשים לה' אינם בני דעת - ה' אינו רוצה את כהונתם, "כי אתה הדעת מאסת - ואמאסך מכהן לי, תשכח תורת אלהיך - אשכח בניך גם אני". (הושע ד', ו'). כאשר יש מצב בו "אלכה לי אל הגדולים ואדבריהם אותם כי המה ידעו דרך ה' משפט אלהים, אך המה יחדו שברו עול נתקו מוסרות - על כן הכם אריה..." (ירמיהו ה', י'). הרי ש"ריב לה' עם יושבי הארץ", "לכן עוד אריב אתכם נאום ה'...". וכדברי ישעיהו: "למה לי רוב זבחיכם... למדו היטב דרשו משפט אשור חמוץ שפטו יתום ריבו אלמנה" (ישעיהו א', ט"ז - ט"ח). "במה אקדם ה'... האקדמנו בעולות, בעגלים... הירצה ה' באלפי אילים... הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד..." (מלכים ו', ו' - ח'). דרכי ה' הם ענייני ההטבה והתיקון, ודעת אלוקים זו הידיעה של רצונו, של חפצו. וכשתמלא הארץ דעה את ה' - הרי שיגור זאב עם כבש, ולא ירעו ולא ישחיתו עוד בעולם.

□ □ □

בדורות האחרונים רואים אנו בעינינו את ההתעוררות וההתקרבות לקראת קץ הימים. אף עניין הקידמה וההתפתחות הטכנולוגית הרי הוא הכנה לקראת הגאולה. התפתחות ה'מדע' - כשמה כן היא, ידיעה, דעת. השכלה עצומה ומדהימה בפעולות ה' והתגלותו בחוקי הטבע המופלאים שחקק בבריאה. על-כן, כהכנה לקראת גילוי אור ה', של דעת עץ החיים, הקב"ה משפיע שפע של דעת תוך כללי החומר. אכן העולם ידוע וברור ברמה שלא תאמן, אך עדיין הוא מצוי בתוך מערכת של "דעת טוב ורע", של ערובות. כמעט כל

צפונות החומר גלויים לבני האדם, אך את סיבת הבריאה, את הרצון שבבריאה - לא השכילו. לא ראו. [אמנם, הריקנות והבטלה גורמים לעיתים לחיפוש משמעות וסיבה לחיים, ונראה שגם בדבר זה ישנה נסיבה אלוקית. אך עדיין העולם ככלל רחוק מהדעת הישרה של תיקון המעשים והעולם].

ועתה ישאל קורא נבון, מה לנו ולכל זה? עלינו להבין. תכלית בריאתנו היא הדביקות בה'. דביקות זו היא השגת דרכי ה' כמו במעמד הר סיני. כשלב קודם לכך, משפיע הקב"ה שפע של דעת. אך דעת זו עדיין רחוקה היא מדעת האמת, דעת החיים. וכמו בכל דבר שעושה ה', ביידינו הבחירה כיצד להשתמש בו. הדעת יכולה לשמש לדברי הבאי, והיא יכולה לשמש לדעת אלוקים. ע"י שנבחר בטוב - ע"י שנתבונן מה הוא הטוב האמתי שיבחר בו האדם והרע האמתי שינוס ממנו (מש"ג ג'), ע"י שנעמיד דברים על דיוקם ע"פ תורת ה', הרינו מחילים את דעת ה' בעולם. הרינו מטהרים את המציאות מערבוב חטא עץ הדעת, ומיישרים אותה לדעת עץ החיים. ע"י ההדבקות בדרכי ה', דרכי ההטבה והתיקון, אנו משפיעים את הטוב לעולם ומקריבים את המציאות לשלמותה, למצב בו לא ירעו ולא ישחיתו. ואף אם לא זכינו לראות תוצאות - עצם ההתבוננות והבירור הוא תיקון יסודי ביותר בבריאה. אינו דומה אדם החי את חייו, אף כשמקיים מצוות, ללא הבירור האם הוא עושה מה שח' רוצה ממנו - לאדם החי את חייו ומקיים את המצוות מתוך "דעת".

ימים אלו, ימי החנוכה, בהם גברו בני התורה שהיא "עץ החיים", בני הדעת, על בני החומר, בני החושך, מסוגלים הם לעניין זה. נר החנוכה, המסמל את אור התורה, דולק מעבר לסדרי הטבע. הכהנים, בני אהרן איש החסד, אוהב שלום ורודף שלום, לבשו גבורה בקנאת ה', אשר ממקור אהבתם הוא נובע, ע"מ להאיר את אור הדעת, אור ה', בטהרה, ולהכניע את בני החומר והחושך בני יוון. הכהנים, המורים משפט ליעקב ותורה לישראל, "כי שפתי כהן ישמרו דעת, ותורה יבקשו מפיהו..." (מלאכי ב', ו'), הם אלה אשר "ישימו קטורה באפך וכליל על מזבחך". הם האנשים המוכנים וראויים לעמוד לשרת בשם ה', ולשים את שמו על בני ישראל.

בדור זה, בו קרובים אנו מאוד אל אור היום, יכולים אנו, ושומה עלינו, לחדד, לדייק, לברר ולחזק את דעת ה'. לחקור ולדרוש אחר רצונו, ומתוך כך לבקש ולפעול למען ביתו, מקדשו, ע"מ להשיג את קרבתו, לדבוק בו ולהתחבר אליו כרצונו, כמו שהבטיחנו ע"י נביאו: "והיה ביום ההוא נאם ה', תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי... וקשת וחרב ומלחמה אשבור מן הארץ והשכבתים לבטח. וארשתך לי לעולם, וארשתך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים. וארשתך לי באמונה. וידעת את ה'." (הושע ב', י"ח - כ"ג).

השלב הפשוט ביותר מכל ענייני הגאולה הוא ישועתך של ישראל משעבוד מלכויות. במאמר זה ננסה לעמוד על הגדרת גאולה זו ועל מקומה בסדרי הגאולה השלמה שסופם בנין ביהמ"ק והשבת העבודה, ע"י ההתבוננות בסדר גאולה ראשונה ושניה, והבנת דברי חז"ל על סדרי גאולה שלישית ע"פ סדר התפילה.

סדר הגאולה ומקום גאולה שעבוד מלכויות במסגרתה

באופן פשוט, הגאולה משעבוד מלכויות היא הגאולה מצרותיהם של ישראל, עליה אנו מבקשים בברכת ראה בעניינינו, היא ברכת הגאולה כלשון חתימתה 'בא"י גאל ישראל'.

סדרי הגאולה העתידה ע"פ הגמ' במגילה י"ז: הינם ע"פ סדר הזכרתם בתפילה שהתקינו אנכח"ג, ולפיכך יש מקום לומר, כי גם ברכה זו (ראה בעניינינו) מהווה את הפתיחה לשלבי הגאולה שבסדר התפילה.

אמנם אנו רואים, שלא היה ככל הסדר הזה בגאולה שניה – גאולת עזרא, בה היו הדברים ממש בהיפוך. בסדרי הגאולה שהוזכרו בגמ' שם, הסדר הוא קיבוץ גלויות, השבת שופטים, כלוי רשעים ורוממות הצדיקים, בנין ירושלים ואחריו בא דוד, ואחריו באה עבודה. ואילו בסדר גאולה שניה, היו הדברים הפוכים, כי בתחילה בנו את המזבח וחדשו את העבודה בשנת אחת לכורש (פסוק, ג', כ'), ואח"כ התנבא זכריה 'הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה'" (זכריה ו', י"ג), והיינו שיתמנה זרובבל לפחת יהודה, שהוא בדמיון משיח, ויבנה המקדש, וזה היה בשנת שנים לדריש כמ"ש בתחילת נבואתו (זכריה ח', א'), ורק אחר בנין המקדש התעסקו בענייני הרמת קרן הצדיקים (נחמיה י') וכלוי הרשעה (נחמיה י"א).

וגם אחר כל זה עדיין היה קיבוץ הגלויות במיעוט קטן, כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות ושישים (נחמיה ז', ס"ו), ורק לאחר מ"כ התרבו בריבוי גדול עד שהיו בימי מלכות ישראל רבים מאוד (ע"י פסוקים ס"ד: ונאגדות הסורקן צניטין י"א). ועדיין בכל אותם הימים היו עבדים למלכות יוון ופרס (נחמיה ט', ל"ו, ונחמיה ע"ז ט:). עד מלכות בית חשמונאי, אז פרקו עול שעבוד מלכויות מעל צוואר ישראל למשך כ"ו שנה (ע"ז טס).

□ □ □

גאולת שעבוד מלכויות בגאולה ראשונה ושניה

גאולה זו של פריקת עול שעבוד מלכויות התרחשה במהלך שנות קיומנו כעם, כמניין גלויותינו. ובכל אחת מגאולות אלו יש להבחין בשתי פנים של גאולה זו, האחד הוא השחרור משלטון הגויים, והשני הוא חזרתם או התיישבותם בארץ ישראל.

ואמנם בכל אחת מהגאולות היו מספר שלבים – א. שלב הבשורה דהיינו הפקידה, כאשר פקד ה' את עמו להעלותם מן הארץ ההיא

לארצם. ב. שלב היציאה בפועל, שהשתחררו מתחת יד נוגשיהם. ג. כינוסם וקיבוצם בנחלת אבותיהם (והדברים נחלגו בהרחבה בעלוי "קדושת ציון" במדור על הספר "קול המור" על-ידי הרב חיים פרידמן).

בגאולת מצרים אנו קובעים לחג ומועד את ליל התקדש חג, בו קוראים ישראל את פסוקי ההלל, בשבח ובהודיה על כי נעשינו בו 'עבדי ה' ולא עבדי פרעה'. אולם לא מצאנו שעשו

יום טוב את יום י' בניסן, יום שעברו ישראל את הירדן ונכנסו לארץ ישראל (יהושע ד', י"ט).

גם בגאולת בית שני, כשיצאו מהצרה הגדולה של גלות בכל שהיא גזירת "להשמיד להרוג ולאבד" קבעו יו"ט, אך לא בשלמות ההודאה באמירת ההלל, משום שעדיין לא נסתיים השעבוד ואכתי עבדי אחשוורוש היו (מגילה י"ד, ומדעת רמב"ם סו). וגם כשבאו לארץ הן בעליית זרובבל ויהושע, הן בעליית עזרא שקדש את הארץ ליישוב ישראל והן בהשלמת בנין עיר הקודש וכינון המקדש, עדיין לא קבעוהו יו"ט לדורות.

רק בעקבות נצחון מלחמת ישראל על היוונים, כאשר כבר יכולים היו לומר הללו עבדי ה' ולא עבדי אנטיוכוס, קבעוהו לימים טובים לדורות בהלל והודאה. [וזכר לאותו נס פך השמן קבעו את צורת השמחה וההודאה לח' ימים שמפרסמים הנס ע"י הדלקת נרות, אך עיקר היו"ט נקבע על נצחון המלחמה וחזרת עבודת המקדש, כמו שאנו אומרים ב'על הניסים' – ז'לעמך ישראל עשית תשועה גדולה ואח"כ באו בניך... והדליקו נרות בחצרות קדשך וקבעו שמנת ימי חנוכה אלו, ולא הוזכר נס פך השמן כלל. תדע, שהוא כדרך שאר יו"ט של מגילת תענית כיום נקנו יום טוריינוס (תענית י"ח:), אשר נקבעו על ישועת ישראל, ולא מצאנו קביעת ימים טובים לזכר ניסים רבים שנעשו לישראל ושהיו תדיר במקדש].

נמצאנו למדים, כי עיקר הישועה הינה בפריקת עול שעבוד מלכויות, שעליה נקבעו ימי המועדים, השמחה וההודאה.

□ □ □

גדר גאולת שעבוד מלכויות

בשני שמות מצאנו שקראו חז"ל לצערם ועניינם של ישראל, 'גלות' ו'שעבוד מלכויות'.

ואמרו חז"ל על אותו השם הקדוש המבטא את הקשר של הבוית"ש לעמו בשעת הגלות – "לך אמור להם לישראל אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכויות" (ברכות דף ט' ע"ב).

עוד אמרו: "וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח, והלא כבר נאמר הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם. אמרו לו – לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכויות עיקר ויציאת מצרים טפל לו" (ברכות דף ט"ז ע"ב).

הרי שמצד אחד מדובר על עניינו של שעבוד מלכויות, ומצד שני הפסוקים שהובאו כאן מדברים על קיבוץ ישראל לארץ. ואילו מצד שלישי הגמרא משייכת את שני העניינים הללו לימים בהם יעמוד מלך לישראל בארצם במלכותו בתיקון שלם [ימות המשיח].

כעין זה אנו רואים בנבואה הראשונה על גזירת הגלות, שהיא מחזה אברהם בברית בין הבתרים, שעניין הצרה והחשכה בעניינם של ישראל מתקיים אפילו בזמן שהם מצויים בארצם אם אין הארץ עומדת תחת שלטון ישראל.

הרי נאמר בברית בין הבתרים – "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה", וידועים דברי חז"ל שהובאו ברש"י עה"פ "ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה" (שמות י"ג, מ') – "לפיכך אתה צריך לומר כי גר יהיה זרעך משהיה לו זרע. וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק..."

ולכאורה יש מקום להעיר, כיצד אמר 'גר יהיה זרעך בארץ לא להם', והרי יצחק היה בארץ ישראל, ולא הייתה זו ארץ שאינה שלו, שהרי כבר אמר הקב"ה לאברהם 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה', ולדעת רבי אליעזר בבבא בתרא ק. הילוך זה היה מעשה קנין בארץ. ואמרו "ארץ ישראל מוחזקת היא" (בבא בתרא ק"ט.). וא"כ הייתה הארץ שלהם ואין זו 'ארץ לא להם'.

אלא המשמעות היא, שכל עוד שאין ישיבת ישראל בארץ תחת יד ישראל, ועדיין אין כאן יציאה מגזרת שעבוד מלכויות, חשוב הוא כגר בארץ לא להם.

וכן להיפוך אנו רואים בדברי חז"ל, שאין מצב של יציאה משעבוד מלכויות ללא חזרת ישראל לארצם, והתרגום התמידי של עניין שעבוד מלכויות הוא הגלות, והיציאה ממנה היא קיבוץ הגלויות.

והנה בגלות המרה האחרונה, זה כמה דורות שהחלה להתעורר רוח השוויון והדמוקרטיה

המשך בעמוד הבא

"וירשת אותם וישבת, מעשה ברבי יהודה בן בתירה ורבי מתיא בן חרש ורבי חנניה בן אחי רבי יהושע ורבי יונתן שהיו יוצאים חוצה לארץ והגיעו לפלטום וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה (דברים י"א, ל"ב) 'וירשתם אותה וישבתם בה ושמתם לעשות את כל החקים האלה', אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה. מעשה ברבי אלעזר בן שמוע ורבי יוחנן הסנדלר שהיו הולכים לנציבים אצל רבי יהודה בן בתירה ללמוד ממנו תורה והגיעו לציידן וזכרו את ארץ ישראל זקפו עיניהם וזלגו דמעותיהם וקרעו בגדיהם וקראו את המקרא הזה (ס"ט) 'וירשתם אותה וישבתם בה ושמתם לעשות את כל החוקים האלה ואת המשפטים', אמרו ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה, חזרו ובאו להם לארץ ישראל".

ספרי ראה פ'

"ובהיות שבעבדותנו לא היינו יכולים לקנות השלמות המכוון מאתו הפליא לעשות להוציאנו ולהביא אותנו אל הארץ שנוכל לקנות בה אותה השלמות".

פרוש הספורנו על דברים ו', כ"א

"לא יצא אדם בחוצה לארץ אלא אם כן הולכין חייטין סאתים בסלע אמר. ר' שמעון במה דברים אמורים בזמן שאין מוצא ליקח, אבל בזמן שמוצא ליקח אפילו סאה בסלע לא יצא."

וכן היה ר' שמעון אומר - אלימלך היה מגדולי הדור ומפרנסי ציבור, ועל שיצא לחוצה לארץ מת הוא ובניו ברעב, והיו כל ישראל קיימין על

אדמתן, שנאמר 'ותהם כל העיר עליהם ותאמרנה הזאת נעמי', מלמד שהייתה כל העיר קיימת, ומת הוא ובניו ברעב".

תוספתא עבודה זרה פרק ד' הלכה ד'

"כי השם ידע שלא יוכלו לעשות מצותיו כראוי, והם בארצות המושלים בהם".

פרוש האנן-עזרא על דברים ד', י'

"מעשה בכהן אחד שהיה רואה את הנגעים מטה ידו בקש לצאת לחוצה לארץ, קרא לאשתו אמר לה בשביל שבני אדם רגילין לבא אצלי לראות את הנגעים קשה עלי לצאת מעליהם אלא בואי ואני מלמדך שתהא רואה את הנגעים אם ראית שערו של אדם שיבש המעין שלו תהא יודעת שלקה לפי שכל שער ושער ברא לו הקדוש ברוך הוא מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו יבש המעין יבש השער, אמרה לו אשתו ומה אם כל שער ושער ברא לו הקדוש ברוך הוא מעין בפני עצמו שיהא שותה ממנו, אתה שאתה בן אדם כמה שערות יש בך ובניך מתפרנסין על ירך לא כל שכן שיזמן לך הקדוש ברוך הוא פרנסה לפיכך לא הניחה אותו לצאת חוצה לארץ".

מדרש תנחומא פרשת תזריע סימן ו'

המשך גאל ישראל

יתכן שיתקיים הדבר כמו בגאולה שנייה, שם ראינו שהסדר היה באופן הפוך לגמרי, שבתחילה חזרה העבודה ונבנה המקדש וירושלים, ורק אח"כ חזרה המלכות לישראל בימי חשמונאים.

ומ"מ אין להוכיח כן מהנהגת רבותינו שפעלו להשבת העבודה [כדוגמת רבינו עקיבא איגר ורבינו החת"ס סופר ז"ל (שו"ת חת"ס יו"ד ב' רל"ז)], אף בטרם נגאלו משעבוד מלכויות, שהרי הנהגתם זו הייתה אף קודם קיבוץ הגלויות לארץ, שהיא וודאי קודמת לבנין המקדש בסדרי הגאולה המפורשים בש"ס.

וטעמם ברור, דהא ודאי שאין אנו רשאים להפטר מן המצוות על סמך ידיעת העתידות ע"פ הבנתנו בדברי אגדה שבש"ס, וכיון שנצטוונו במצוות עשה לבנות לו בית לעבודתו, יש לנו להשתדל בזה בכל מה שאפשר, ואין אנו דנים ח"ו לפטור מקיום מ"ע ע"פ סברות ודרשות של דברי אגדה, כי "כל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו, שדברים סתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו..." (מנ"ס מל"ס י"ג, ד), וכבר אמרו "שבקיה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה", וכ"ש באגדות חז"ל אשר דבריהם יוצאים לכמה פנים כפטיש יפוצץ סלע, ורבה המבוכה בעניינים אלו, ואין אדם עומד עליהם עד סופם לידע העתידות על פיהם. וכבר אמרו, כי שלשה באין בהיסח הדעת (ספאדרין ז"ל), ופתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים (מל"ס ז' א, ב).

גאולה זו של פריקת שעבוד מלכויות לגמרי, שמא יש לומר, כי טרם הגיע זמנם של שאר תיקוני הגאולה.

כי הנה מחד, הרי גם בגאולה שניה תוקנו כל ענייני הגאולה עוד בטרם פקדו עול הגויים מעליהם, אך מאידך, הרי כל סדרי גאולה שניה היו הפוכים מסדרי הגאולה שאמרו בש"ס על גאולה שלישית.

והנה מה שסדרו ברכה זו במקומה אינו משום שגאולה בשביעית, אלא משום שאתחלתא דגאולה בשביעית, כמו שאמרו שם (מגילה י"ז): "בשביעית מלחמות, במוצאי שביעית בן דוד בא", וקבעוה בשביעית משום ד"מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא". וא"כ א"א ללמוד משם ששלמות הגאולה משעבוד מלכויות מעכבת את המשך סדרי הגאולה, שהרי לא הוזכר סדר זה אלא משום תחילתה של גאולה זו.

וברש"י כתב לגבי ברכת 'ראה בעניינו', שאין הכוונה בזה לפריקה מוחלטת של שעבוד מלכויות, אלא לגאולה מקומית, ואף אם היא בתוך הגלות, וז"ל - "ואף על גב דהאי גאולה לאו גאולה דגלות היא, אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד, דהא ברכת קיבוץ ובנין ירושלים וצמח דוד יש לכל אחת ואחת ברכה לעצמה לבד מגאולה זו, אפילו הכי, כיון דשם גאולה עלה - קבעוה בשביעית" (רש"י מגילה י"ז). ולפי"ז אין כלל הכרח לומר, שגם בסדרי הגאולה השלמה, צריך להיות שתסתיים צרת שעבוד מלכויות והשבת שלטון ישראל לארץ בתיקון שלם לגמרי קודם שאר סדרי הגאולה. אדרבה,

בכל הארצות, עד שהיו מהתועים שבישראל מדמים כי הנה פסקה מהם גזרת שעבוד מלכויות, כי שוב אין מלך שולט, אלא כל העם שולטים בשווה וישראל בתוכם. אמנם לא ארכו הימים, וראו כל הארץ, כי אין חדש תחת השמש, וכל עוד שלא חזרו ישראל לארצם, תקפה עליהם צרת שעבוד מלכויות מתוך אותן מדינות דמוקרטיות באופן שלא נראה כמותו מעולם, וראו כל העמים, כי א"א לה לגזירת שעבוד מלכויות להתבטל, כל שעה שישראל מפוזרים בין הזאבים.

והנה נשבר עול הגויים מעל צווארנו בעת שנסתלקו זרים משלטון נחלתנו, אך עדיין א"א לומר שנשתבר עולם לגמרי ובאנו אל הארץ להיותה לנו בהחלט, כל עוד שהשלטון כאן כפוף לכללי תרבות המערב המשליט את כל יושבי הארץ - ישראל ונכרים כאחד - ללא הבחנה, ואינו באופן שמעמיד את ישראל כאדוני הארץ בשלמות. וביתר שאת הדברים אמורים, כאשר חלקים גדולים מעיקר טבור הארץ נשלטים לגמרי ביד זרים, וא"כ אפילו בבחינה זו של שעבוד מלכויות לא הושלמה גאולתם של ישראל עד שתעמוד כל הארץ ברשות ובשלטון ישראל ממש.

□ □ □

אין הכרע בסדר הגאולה משעבוד מלכויות בגאולה שלישית

ויש לדון, אם כנים הדברים, במה שפתחנו, כי ברכת הגאולה היא הראשונה בסדרי גאולה שלישית, וא"כ כל זמן שלא הושלמה

בגליון הקודם נכתב במדור זה מאמר ארון ומנומק לבאר את עניין המנעותם של יראי ה' החרדים מגיוס לצבא השמד. קבצנו כאן מגוון תגובות בסגנונות שונים שנשלחו למערכת, ונשתדל לענות דבר דבור על אופניו.

מכתב א'

בגליון "קדושת ציון" (גליון 16 עמודים ד' - ה') היה כתוב בארוכה נגד "צבא השמד", ושההליכה לשם היא בודאי מקלקלת באופן ברור שיהיו מבטלים שמירת המצוות, ויש בה משום העברה על הדת כאשר כמעט מחויב המציאות, שיהיה דרור רוחני בדעות ובמעשים.

אם אינני טועה, הרושם הנוצר מהמאמר הינו שללכת לצבא זה כמו לאכול "דבר אחר". וכמובן, מדובר גם על "הנחל החרדי".

ולכאורה הרי היו מגדולי ישראל שאחזו שגדודים חרדיים נפרדים בתוך מסגרת הצבא אינם בגדר הזה של איסור, והיינו שמכיון שהצבא אכן נמצא ברמה רוחנית ירודה, הרי שממילא זה כעין גדר של "ביטול תורה" שיש להמנע ממנו, ולמעלה מכך שאסור להכניס עצמו למקום ניסיון, אך אין זה בגדר של איסור גמור וגזרת שמד.

אודה לכם על הבהרת הדברים
ג. מן, מודיעין עילית.

מכתב ב'

במדור השו"ת, מבאר הרב בן-ציון גולדשטיין את הטעם שלדעתו הוא העיקר, אשר מחמתו איננו מתגייסים לצבא, מפני שהוא צבא שמד, ומוסיף שבכל טעדי שיהיה לעולם לא ימלט מלהיות צבא שמד, שכן עצם מה שאנו כפופים להם זהו השמד וכו' כמבואר וכמוסבר שם. ומה שבא לחדש זה שאין לומר שאנו בעצם נגד השמירה והמלחמה, כי בודאי חובתנו להיות שותפים בהגנה וכו'.

לדעתי, אף אם יתכן שיש אמת בדבריו, מ"מ **ביחס לדורנו** טועה הוא טעות מרה, כי הרי מה הטעם שמנהג ישראל כיום להגות בתורה יומם ולילה ולהתפרנס מקופות הכוללים ולא לעבוד כמנהג אבותינו, הרי הכוללים זו המצאה חדשה של הדור האחרון, ואבותינו מאז ומעולם הסתדרו היטב עם תורה ועבודה ומדוע אין זה טוב לנו? הסיבה היא אחת, כי אמנם אין בעיה שתהיה תורה ועבודה, רק שצריך לזכור שהעיקר זה התורה והעבודה היא רק לעזרה לתורה. ומכיון שברור הדבר, שבדורנו ישנה חולשה לאנשים, והמציאות היא שאם יעסוק גם בעבודה לא תהיה התורה שלו איכותית כלל - לכן אין לעסוק בעבודה כדי לא לבטל את התורה. והדורות הקודמים בגדלותם היו מסוגלים לשלב בין התורה לעבודה, ועם כל העבודה שלהם עדיין היו יכולים לעסוק בתורה כראוי ולהיות ת"ח גדולים. כל זה מציאות, ואינו נושא לויכוח כלל!

וא"כ נבין היטב, שבודאי כ"ש וק"ו שאין לנו לעסוק במלחמות, כשהעיקר זה התורה, וא"א לעסוק בתורה כראוי כשעוסקים במלחמות. ואע"פ שפעם היו מסוגלים לזה, אנו איננו מסוגלים לזה! ובמיוחד לקחת צעיר שמצוי

באמצע מהלכו להיכנס לעולמה של תורה, ולהכניסו לעסק המלחמה - אין לך עקירה גדולה מזו מעולמה של תורה. ועל כן, כיון שבאנו לעולם כדי לעסוק בתורה כראוי, לכן אם יגייסו אותנו בכח, נאלץ לעזוב בבכיות את הארץ הקדושה לנו ולרדת מהמדינה לחו"ל, וכדברי הרב שך הידועים, ולא ניטול לידינו את הנשק להגן על הארץ גם אם הכל יתנהל על פי התורה,

כי הדבר הראשון שעלינו לדאוג לו הוא התורה, וא"א בדורנו לקיים תורה יחד עם מלחמה. ויבין טוב את הטעות שבדבריו ביחס לדורנו.

אריה גולד,
ירושלים.

מכתב ג'

האם המטרה שלכם, שבחורי הישיבות יצאו מהישיבות הקדושות? מאיפה אתם מגיעים? מהציונים?

הרי הדברים שכתב הרב בן-ציון גולדשטיין הם דברי כפירה ממש, מה שיוצא מהם למעשה זה שבעצם אנו בחורי הישיבות היינו צריכים להתגייס להגן על העם, וכל הסיבה שאיננו מתגייסים זה רק בגלל הקלקול שיש שם ולא בגלל שלימוד התורה מגן, והדברים נוגדים את כל ההשקפה האמתית והנכונה. וכמובן שלא צריך להסביר למה זה שטויות והבלים, דברים שהורסים כל חלקה טובה בציבור החרדי. ולדבריהם היו צריכים לפתוח גודו חרדי.

אני מקוה שאתם לוקחים על עצמכם את כל הסיכון של הקרירות שאתם עושים לכל מי שקורא את המאמר, ואת הגיהנום הגדול שאני מקוה שלא תקבלו.

החפץ בעילום שמו,
ירושלים.

תשובה:

נשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

א. לגבי מי שכתב שישנם דעות בקרב גדולי ישראל שלא סברו שגדודים חרדים

סטריליים הינם בגדר איסור גמור - אמירות ערטילאיות של גדולי ישראל שנאמרו בשנים קדמוניות, צריכות להמדד ולהבדק ביחס למציאות הנוכחית, וגם אם היה אי פעם אי מי מגדולי ישראל שהביע דעה עקרונית שאין איסור גמור על שירות בצבא במסגרת חרדית סטרילית [שאיננה קיימת, וגם לא ידוע לי אם אכן יש מי שאמר כך], אין לזה משמעות במציאות של ימינו, כאשר מטרת העל שלהם היא לקלקל, ועומדים לרשותם כל האמצעים הנצרכים לכך. אלא שהם אינם מגדירים זאת בשם 'קלקול', ואינם מעוניינים שנסיר את הכפה באופן רשמי, אלא ש'נתנרמל' ונבין את הלך הרוח הדמוקרטי, ולפיו 'איש באמונתו יחיה', שהוא יסוד דת ההבל שבדו להם תרבויות המערב, וכמובן שדבר זה הינו קלקול גמור הן בדעות והן במעשים הבאים בעקבותיו.

ב. לגבי מי שכתב שהיום השתנו העיתים ואין חיוב המלחמה מוטל על ת"ח מפני שיפסד בזה כח תורתם - דברי הכותב נכתבים כאילו יש כאן איזה נידון מעשי, ואנו לא באנו אלא לבאר שגם מי שאין לו פטור זה וודאי אסור לו ליטול חלק בצבא השמד. אמנם בוודאי לא יתכן שהנהגת בני התורה לא תהיה כפופה לתורה ולהלכה, ואם יש איזה פטור מעבר לפטור של תורתו ואומנותו שהוזכר במאמר, יש לציין מקורו בש"ס ופוסקים.

והרב הכותב שיחי' לא סגי ליה במה שכתבנו שיש כאן עניין של איסור מפני שהצבא הוא צבא של שמד, ורצה להעמיד את העניין על בחינה של עת לעשות לה' משום שא"א להיות ת"ח באופן זה, והדבר צריך בדיקה רבה, שהרי זמן המלחמה עצמה הוא מועט, וכן שיעור הזמן ללמד לבני יהודה קשת גם הוא אינו מרובה כ"כ. גם צריך להבין כלפי מי דבריו אמורים, דלא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול. ואנו רואים מהנהגת יראי ה' בהכוונת גדולי דורנו שיש למנוע גם ממי שאינו עוסק בתורה כלל להתגייס לצבא השמד. ולא משום ביטול תורה או דרגות בתורה אלא משום שמירת הדת כפשוטה.

ולעצם הדוגמא מהעיסוק בפרנסה, יש להאריך בזה טובא, אך בקצרה אומר, כי גם עניין זה יש לחלק בין המיוחדים ובני העליה המרובים שבאמת יש טעם בכך שאין יוצאים להנות מיגיע כפיהם משום שא"א להם לגדול בתורה באופן זה, לבין רבים אחרים שלגביהם עיקר הטעם שאין גדולי התורה מעודדים אותם לצאת לשוק העבודה הוא משום הנסיונות הרבים והקלקולים הגדולים מכח הקרבה לרשעי ישראל שישנם בשוק הפרוץ הזה.

לגבי הצעת הכותב לרדת לחו"ל, יש להעיר כי אין ספק שכונות מרן הרב שך זצ"ל בדבריו אף היא לא הייתה משום שבחו"ל יוכלו לגדול בתורה יותר, שהרי גם אם יזדמן ברחמיו ית' שימשיכו השנים הקרובות במצבם שבשנים אלו, בהם אין שה פזורה ישראל נשחטת ומושמדת בין הזאבים, הרי גם במצב שאינו של סכנה, אפשרויות הקיום בחו"ל ללא יציאה לשוק העבודה פחותות בהרבה מהאפשרויות כאן, וכדחזינן בדורות העבר ובדור ההווה, וק"ו

שכך יהיה אם יבואו המוני בית ישראל לשם, וממילא לא יצמחו שם ת"ח גדולים יותר מאשר אילו נשארו בארץ הקודש. ובוודאי כל דבריו גם הם אינם אלא משום השמד שישנו בצבא העומד תחת ידי הרשעים.

ג. לגבי מי שהתריע על דברי הכפירה שאינם צריכים הסבר מדוע הם שטויות והבלים - מכיון שלא נוכל לחזור על כל המאמר עבור כל שאלה, נציע לכבוד השואל היקר לקרוא

שוב את המאמר בגליון שעבר ולראות את כל טענותיו מבוארות באר היטב בתוכו בטרם יסלף את דבריו באמירת הפכס.

הודגש מפורשות במאמר, ואף הבאנו מקורות מדברי חז"ל, על הגנת לומדי התורה על העם והארץ. כמו"כ גדרי 'תורתו אומנותו' לא הומצאו על ידינו, ולשון המאמר בעניין זה הינו העתקה מילה במילה מדברי הרמ"א בשו"ע. גם דברינו כלפי חיוב מי שתורתו אומנותו להשתתף

במלחמה לא דברו אלא כמו שכתבנו שם **אילו היה צורך מבצעי בגיוסם** כדי לנצח במלחמה [שדבר זה אינו קיים בהווה ויעורנו ה' שלא נזדקק לכך בעתיד]. וביארנו היטב ביטול האפשרות להקים גדוד חרדי. אם בכל זאת ישאר כבודו חלוק עלינו או על דברי הפוסקים בנקודה כלשהי, נא יתכבד וישיב על ראיותינו בטעם ובדעת במה והיכן טעינו. לצערנו לא תמיד אנו זוכים להבין דברים שאי"צ להסביר למה הם שטויות והבלים.

בענין דבר העורך על חוק המואזין וביעור ע"ז

מכתב א'

בדבר העורך כותב הרב יהודה אפשטיין על חוק המואזין, שהיה צריך לתקנו בגלל שעלינו להשמיד את המוסלמים, ולמחוק מארץ ישראל את הכפירה המושמעת בו ע"י המוסלמים, וכן בענין פעמוני הכנסיות וכו'.

לדעתי דעה זו יסודה בהבנה שאנו היום בעלי מלכות וממשלה, ואם יבין הכותב שאנו עדיין בגלות, לצערנו הרב, כן כן, עדיין בגלות, ופשוט וברור שאם נבטל בכח איזה דבר אצל המוסלמים והנוצרים מפני מלחמת דת, תהיה מלחמה נוראה עלינו ונכנס לסכנות רבות, וזהו איסור וטפשות להתגרות באומות.

ומפני שמוכן שאי"ז אפשרי לפני זמן הגאולה, לכן מובן גם שאין זה נדרש מאיתנו בעת הזו, ואין לנו להתעסק בזה עד כי יבוא שילה. ולמה מכניס רעיונות כאלו בלב הקוראים (שעלול להביא למעשי קיצוניים כנערי הגבעות וכו'), ועדיף שיתעסק בדברים מעשיים יותר ופחות עתידיים.

אשמח מאוד לכל הסבר וסברה, אריה גולד, ירושלים.

מכתב ב'

לכבוד מערכת קדושת ציון, שלום וברכה.

אני נמנה על הקוראים הקבועים מזדהה עם מטרות האגודה ומאוד נהנה מהעלון, מהמאמרים המשובחים, מהרעיונות המקוריים המחוברים למקור ישראל בתורה שבכתב ותורה שבע"פ ולא מצוצים מכתבות עיתונאיות.

דא עקא, שמפריע לי שלעיתים ישנה איזושהי רוח לאומנית תוקפנית דמיונית בעלון, שמתאימה לאנשי ימין ולא לתלמידי חכמים הכותבים בו (כפי הניכר מהמאמרים שנכתבו בו לנל אורך הדיון).

דוגמא לדבר - הדברים שנכתבו לגבי חוק המואזין. מבחינה תורנית הדברים אינם ברורים כלל, לא עצם הדבר שישנו חילול ה' במואזין הקורא בשם ה' (אף שניסו להסביר זאת, הסביר דמוק) וגם מצד הסכנה שדבר כזה עלול לגרום. זוהי רק דוגמא אחת מתוך דברים קטנים רבים שנכתבים בעלון, אך אינם נכונים אלא בתאוריה, במקום שהיה באמת עומד שלטון חזק כבימי מלכות ישראל השלמה, אך 'הלכה למעשה' בזמננו א"א להתנהג ע"פ זה ומאמרים אלו מתעלמים ממציאות החיים שאנו חיים בה.

מקווה להתפתחות העלון בכלל ולשיפור בנושא זה בפרט.

אליבוביץ, בני ברק.

תשובה

שלום וייש"כ למע"כ השואלים היקרים.

תגובות רבות ברוח זו ובדומה לה התקבלו על דברים אלו, ואגב מכתבים אלו נשיב גם לשאר השואלים סביב אותו עניין.

דברי הכותבים השונים מעורבים לענ"ד מטענות אמת וטענות שאינן אמת, ונעשה סדר בדברים.

א. הרב אפשטיין לא כתב על הצורך להשמיד את המוסלמים, אלא על הצורך להורישם מן הארץ כל עוד הם טוענים לבעלותם עליה. צורך זה הינו צורך חיוני הן מצד שמירת נפשות ישראל, והן מצד ציווי הבורא ית"ש על כיבוש הארץ. אך לו יצויר שהיו הנכרים הדרים בארץ מקבלים על עצמם להיות כגר תושב כמשפטו תחת להלחם בישראל, ובהנחה שלעניין ישיבת הארץ נוהגים דיני גר תושב גם בזמן הזה [כדעת הראב"ד וכביאור הכס"מ בדעת הרמב"ם (ע"ז י"ד)], אזי לא הייתה לנו מניעה מהמשך יישובם בארץ כמשפט תורתנו הקדושה, וכ"ש שאין לנו שום רצון להשמדת מוסלמים תמימים ברחבי העולם. ובוודאי על מוסלמים הללו שאינם עובדי ע"ז ואינם אויבי ישראל ורודפיו, עליהם אמרו "חביב אדם שנברא בצלם".

הצורה כיצד ניתן לעשות את הורשת הישמעאלים אויבי ישראל מהארץ היא נידון בפ"ע, ואכמ"ל, אך במעט רצון ומחשבה ובלי חנופה ומחשבה תמידית רק על מציאת חן בעיני עמי אירופה - "יפי הנפש", רוצחי ומעני אבותינו, ישנן דרכים רבות לעידוד הגירתם באמצעים כספיים ואחרים, שיועילו גם ליישוב הארץ וגם להגנת נפש בניה.

ב. בעניין חוק המואזין - לא הרב אפשטיין העלה את הצעת חוק המואזין ולא הוא זה שהואיל להרים ידו למענה לא משיקולים קואליציוניים ולא משיקולים אחרים, אלא שאם כבר מעלים את החוק וכבר פועלים בפעולות המעוררות את זעם הרוצחים הערבים, כשהכל יודעים שהנושא כאן איננו מפגע רעש אלא מאבק לאומני פופוליסטי, יותר ראוי היה לרומם את ההרגשה ולהזכיר שיותר ממה שמפריע לנו מפגעי רעש וענייני איכות הסביבה למיניהם, מפריע לנו החילול ה' שבהכרזת הבעלות שלהם על הארץ והצעקה העולה מהרמקול על הפרת ברית קוב"ה עם כנס"י (אמנם הא ודאי, שביעור ע"ז ע"פ ע"פ קודם לענין זה, וכמו שכתב בהמשך דבריו ודלקמן). להרחבה בעניין זה של חילול ה' עיין במאמרו של הרב חיים והב תחת הכותרת "תגובה" בגליון זה. שם

גם יתברר, כי אותם ביטויים אשר לדעת הקורא הנכבד הינם בעלי רוח לאומנית תוקפנית והינם לקוחים מאנשי "ימין" - לאמתו של דבר מבוססים על אדני התורה ועל דעת רבותינו, ושהמקרא וחז"ל רוויים בביטויים כאלו, ואף בביטויים "קיצוניים" יותר מאלו שהובעו בעלון.

ג. לעצם העניין של חילול ה' שבדבר - אכן יש מקום לדון אם הכרזות המואזין מוגדרות כחילול שם שמים, אך כאן המקום להבהיר, כי מעולם לא התיימרנו להיות אובייקטיביים ביחס לאומה"ע, וק"ו שלא ביחס לאויבי עמנו. אנו אוהבים את עם ישראל ונחפש כל זכות ללמד עליו, ומתעבים את אויביו ונבקש כל לימוד חובה ותועבה ללמד עליהם, גם אם ניתן לפרש את מעשיהם בצורה חיובית יותר ושלילית פחות.

ד. בעניין האיסור להתגרות באומות שמתבטא בחוק המואזין לדברי אחד הכותבים שליט"א - ככל הנראה, דעתו שיש בדבר זה משום איסור התגרות באומות, הינה דעת יחיד בדבר (אם כי לדעמי האשים אכן מוק זה היו פופוליסטי וחסר מועלת מעשים), שהרי אנו רואים שכל גדולי ישראל מנהיגי המפלגות החרדיות דעתם שבאופן שהדבר נעשה אין בכך איסור. הרי הנציגות החרדית מסכימה לתמוך בחוק מחמת אילוצים קואליציוניים, כלומר - שיקולי תקציב. ואם הדבר מותר מחמת שיקולים תקציביים, כ"ש שיש להתיר את הדבר לצורך ריבוי יישוב הארץ, ואפילו אילו היה הדבר נובע רק משיקולי איכות הסביבה והעלאת מחירי הדירות של המתגוררים באזורים אלו.

ה. לגבי הכנסיות שכתב הרב אפשטיין על הצורך לבטלם, העיר הרב גולד שליט"א בתרתי, א. שאין לנו שלטון היום. ב. שיש בדבר משום סכנת נפשות.

והנה לגבי מש"כ שאין לנו שלטון, לכאורה ר"ל שאין חיוב לבער ע"ז בזמן שאין שלטון ישראל. אך באמת יש לדעת אם הדבר תלוי בגדרי שלטון ומלכות או שהשלטון הוא רק אמצעי שלא נהיה אנוסים בדבר.

והנה בלשון הרמב"ם (ע"ז י"ז, ב) כתב את עניין השלטון רק לגבי כיבוש בחו"ל אך לגבי כיבוש ארץ ישראל לא הזכיר דבר זה. אך אם באמת נכון שגם בארץ ישראל הדבר תלוי בכיבוש יש לדון בזמן הזה אם צורת השלטון הדמוקרטית נחשבת שלטון ישראל, ובזה ידועה דעת הגאון הקדוש מסאטמר זצ"ל, דס"ל שגם צורת שלטון

המשך בעמוד יא

"עלם הרעיון של לקיחת ממסלה לישראל
נעלם לפני צאת המשיח מינות וכפירה בדרכי
ה' יתברך, כי רק הוא ימ"ש המעשד והגואל"

באור דבריו: שהדרך שבה מנהיג ה' את עולמו
היא שרק הוא יכול להגלות אותנו, ורק
הוא יכול לגאול אותנו. ואם אנחנו מנסים לעשות
פעולה בכוחות עצמנו, בצורה טבעית, הרי זו
מרידה ברצון הבורא וכפירה בדרכיו. ולפי יסודו
של הרב אין נפקא מינה אם אנו צדיקים או
רשעים, לעולם התעוררות עצמית וטבעית
אסורה. שכן כתב הרב בהדיא (אות ק"ט), וז"ל:

"ואף אם יהיו כל חזרי הממסלה כולם אהבים
כולם צדיקים אף כחנאים ואמוראים, מ"מ אם
לוקמים הממסלה והחיות מעלם טרם שהגיע
הזמן, הוי דמיקם הקץ שהיא כפירה נמוה"ק
וצאמונה".

סיכום דבריו: כל עוד אין גאולה משמים בצורה
ניסית, כל התעוררות מצד עם ישראל
לחזור למצבו הקודם פסולה היא ואסורה.

תשובה: ובכן, האפשרות לגאולה בצורה
טבעית (לפחות בראשיתה), כתובה בתורה,
שנויה בנביאים, משולשת בכתובים, והדבר
מפורז בדברי רבותינו הראשונים והאחרונים.

כתוב בתורה:

במדבר (כ"ד, י"ז): "אראנו ולא עתה אשורנו
ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט
מישראל. "וכותב אור החיים הקדוש:

וכפל הענין ושינוי הלשון, יתבאר ע"פ
דבריהם ז"ל (סנהדרין י"ב): שאמרו, שאם תהיה
הגאולה באמצעות זכות ישראל יהיה הדבר
מופלא במעלה ויתגלה הגואל ישראל מן
השמים במופת ואות, כאמור בספר הזוהר
(ח"א ק"ט, וס"ג ר"ב). מה שאין כן כשתהיה
הגאולה מצד הקץ ואין ישראל ראויים לה
תהיה באופן אחר, ועליה נאמר (זכריה ט')
שהגואל יבא עני ורוכב על חמור, והוא מה
שאמר כאן כנגד גאולת אחישנה, שהיא
באמצעות זכות ישראל שרמז במאמר
אראנו ולא עתה אמר "דרך כוכב" שיזרח
הגואל מן השמים, גם רמז לכוכב היוצא
באמצע השמים לנס מופלא כאמור בספר
הזוהר (שם), וכנגד גאולת בעתה שרמז
במאמר אשורנו ולא קרוב אמר "וקם
שבט מישראל" פירוש שיקום שבט אחד
מישראל כדרך הקמים בעולם דרך טבע,
על דרך אומרו (דניאל ג') ושפל אנשים יקים
עלה, שיבא עני ורוכב על חמור ויקום וימלך
ויעשה מה שנאמר בסמוך:

מדבריו למדנו, ששתי דרכים לגאולה, אחת מן
השמים במופת ואות, ושניה "דרך טבע" [א].

שני בנביאים ומשולש בכתובים:

הנה בגמ' סנהדרין (י"ב). מובאים שני פסוקים
בעניני הגאולה, שנראים לכאורה סותרים,

[א] הרב (אות ט) רצה להסביר את דברי אה"ח
באופן אחר. עיין מה שכתבנו בנספחים.

והגמ' מיישבת אותם, וז"ל: "אמר רבי אלכסנדר
רבי יהושע בן לוי רמי כתיב (ישעיה ט', כ"ג) 'בעתה'
וכתיב 'אחישנה' זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה.
אמר רבי אלכסנדר רבי יהושע בן לוי רמי כתיב
(דניאל ו', י"ג) 'וארו עם ענני שמיא כבר אינש אתה',
וכתיב (זכריה ט', ט') 'עני ורוכב על חמור'. זכו, עם
ענני שמיא. לא זכו, עני ורוכב על חמור".

ודע, קורא נעים, כי גמ' זו היא אבן יסוד בהבנת
דרכי הגאולה ובהמשך דברינו א"ה נרחיב בה.

ואם בכתובים עסקנו, מה לנו ראייה ברורה
וגדולה מגאולת בבל שהיתה בצורה
טבעית לחלוטין ע"י רשיון כורש מלך פרס,
במצב רוחני ירוד מאד, כפופים למלכות הגויים,
ובכל זאת לא נמנעו הנביאים ורבותינו הקדמונים
והמאוחרים לקרוא בשם גאולה, כנאמר על
כורש (ישעיה מ"ה, י"ג): "הוא יבנה עירי וגולתי
ישלח". וכתב הרמב"ן (שמות ז', י"ג), כי הסיבה
שאנו משתמשים היום בשמות החודשים שעלו
איתם מבבל [שהרי תשרי חשוון וכו' הם שמות פרסיים ולא
נשתמשו בהם לפני שהגיעו לבבל], היא בשביל להזכיר
נפלאות ה' שגאלנו מבבל. וכלשוננו: "אבל כאשר
עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה ט"ו,
י"ד - ט"ו) 'ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני
ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה
ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון', חזרנו
לקרא החדשים בשם שנקראים בארץ בבל,
להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו הש"י וכו',
והנה נזכיר בחדשים הגאולה השנית".

ובאמת, כל סוגית גאולת בבל אבן מעמסה היא
לכל שיטת סאטמר - דוק ותשכח.

והרי לך כמה גרגרים מרבותינו חדשים גם
ישינים, המוכיחים שגם גאולה בצורה
טבעית והדרגתית גאולה מיקרי.

כתב הגר"א (נצי"ט) למיקוי הוהר כ"א): "וימין מקרבת
כמ"ש וברחמים גדולים אקבץ שיפקון
בסיטרא דימינא, אבל בתחילה יתער בשמאלא
שמאלו תחת לראשי והוא יהיה פקידה כמו
שהיה פקידה בבית שני בימי כורש ולא יצאו בו
ואח"כ יתער ימינא". ודע, ידידי הקורא, ששיטת
הגר"א בדרכי הגאולה רחבת ידים ומפורטת
ביותר, ונתקיימו רוב דבריו בימינו בצורה פלאית.

כן כתב ר' יוסף בן כספי (נפטר ה"א ק"ה, כתב נספחו חס
הספד ד', מ"ז): "היות אפשרי קרוב צאתנו מן
הגלות הזה...או מדוע לא יעשה לנו ה' כמו
שעשה בבית שני... כורש העביר קול בכל
מלכותו 'מי בכם מכל עמו'... ומדוע לא יקל
שעוד יביא ה' איש אשר יעשה כמעשה משה
וילך אל מלך מצרים ומלך תתור וימסרו לו
היהודים וארץ ישראל? או יקום מלך ויכבוש את
כל ארץ ישראל מיד מלך מצרים הנקרא אלשולטן
היום, ויעביר קול בכל מלכותו שנשוב לארצנו...
או אולי מבלי כל אלה, יעיר ה' יתברך מחר או
מחרתו רוח השלטון היום שימסור ארץ
ישראל לנו ויאספו שמה כל היהודים הנמצאים
בכל מלכותו וזולתם מארבע רוחות השמים,
ובכלל מי יוכל לספר הדרכים, דרכי א... למה
נטרח לחשוב איך יעשה ה' כל נפלאותיו... אבל
הכלל כי הענין מטבע האפשרי".

וכתב השרף מבריסק, ר' יהושע ליב דיסקין
(ה"פנס"ק מרס"ד עמ' 435): "זכו - עם עננא
שמיא, על ידי ניסים ונפלאות, לא זכו - כבר
אינש, תהיה אתחלתא דגאולה ברשיון
הממשלות".

ועתה נעתיק כמה מדבריהם של גדולי
החסידות:

בעל התולדות בספרו "פורת יוסף" (עמ' ק"ט):
"שתי דרכים בגאולה אחת בדרך הטבע
ואחת למעלה מן הטבע וכו' כי הכל בחירת
אנשי הדור".

האדמו"ר מרוז'ין: מובא ב"ספר הזכרונות"
לר' אייזק החסיד, שבשנת תר"ח
היתה התעוררות בעולם שיגיעו ימות המשיח
והגאולה תבוא בקרוב והצדיק מרוז'ין יהיה
המשיח. כשהגיעו הדברים לאוזני הרוז'ינאי
אמר: לא. הדור הזה אינו ראוי לגאולה נסית וכו'.
עם ישראל ישתחרר משעבוד הגוף אם רק יתנו
לו רשות לבוא לארץ ישראל בלי ניסים ונפלאות
אזי ממילא תבוא הישועה, מתחלה צריך להיות
אתערותא דלתתא על ידי עובדות ומעשים של
ממש ולא רק במחשבות וברצון בלבד. אני אומר
- אמר האדמו"ר מרוז'ין - מקודם תהיה גאולה
על פי הטבע כמו בזמנו של עזרא מבית שני,
אח"כ בא"י תבוא הגאולה האמיתית הגאולה
הרוחנית (עוד עיין בספר 'מגדולי החסידות' דף קנ"ט ו'ספר
החסידות' לר"א מרקוס דף ר"כ"ה).

האדמו"ר מקוצק: ר' מנחם מנדל מקוצק כרבו
רבי שמחה בונים מפשיסחא האמין
גם הוא שהגאולה תתכן בדרך הטבע, וכן סיפר
החסיד המפורסם ר' בנציון מאוסטרובה ששמע
מחסיד ישיש פעם באחת מנסיעותיו לפשיסחא
שעקב אחרי הרבי מקוצק (אז תלמידו של רבי צבי
אברהם משה (נפ' של רבי צבי) ושמע אותם משוחחים
על ארץ ישראל והגאולה, ושמע אותם מסכימים
שאם יחליטו אומות העולם למסור את ארץ
ישראל לידי עם ישראל תהיה זאת אתחלתא
דגאולה (היכל קולק עמוד ש"ח).

חידושי הרי"ם: ובספר "וילקט יוסף" להגר"י
מנדלקרן (אות קע"ח) מביא כדלהלן:
"סיפר אשר פעם אחת בימי הגה"ק מרן החי"

המשך בענין הספר "ויואל משה"

אתה הראת לדעת, שישנן שתי דרכים לגאולה, אחת דרך ניסית, ושניה דרך טבעית, ודבר זה תלוי בזכותן של ישראל, והרוצה להתעקש ולומר כי גאולה היא לעולם ניסית, כובד הראיה מוטל עליו.

ועתה, תסתער עלינו גם הסתער לכאורה קושיה עצומה, היתכן שיחל'ה גאולת עמו ע"י אינשי דלא מעלי? הכזאת גאולה תיקרא?! ובכן, להבין דבר זה לאשורו הב לי ירך ובא נא עימי למאמר הבא.

המשך שו"ת דרישת ציון

פיקו"נ, ולא עלה על לב איש להתירם משום כך. ואף במקום חששות ממשיים לאמברגו נשק משמעותי וכדומה, צריך לבדוק אם אין דרכים להשיגו בדרכים אחרות, ומ"מ הגם כי אין סומכין על הנס, אך גם בתוך מכלול שיקולי הריאליה יש לזכור מעל הכל כי לה' הישועה ואשור לא יושיענו, והברכה שרויה בקיום מצוותיו, והסתר פניו כשאנו עוברים על דבריו.

ואף אם אין בקרב השלטון העוז לפעול כראוי ולבער ע"ז מארצנו, לכה"פ היה מקום לצפות מהם שלא יפעלו בחריצות יתר כנגד העושים כן מדעת עצמם, ולא להכיר בבתי ע"ז אלו כנפגעי טרור ולהשתתף בתשלומי נזקים [אף שבמצב היום העושים מדעת עצמם פועלים שלא בדעת ולא בהשכל, כיון שאין מועילים כלום בפעולתם, ואדרבה חוזרים הנכרים לבנות טומאתם ביופי ובחידוש ע"י ממון ישראל הניתן ע"י שלטון חוקי רשע, וגם אין המלאכה מוטלת על היחידים אלא על הציבור ע"י השלטון].

ומה לנו כי נוסף עוד להלין על שלטון הרשע אשר לא זו בלבד שאינו פועל כלום לבטלם, אלא עוד מוסיף להם כח ופרסום שאין בו שום צורך סכנה כלשהו, אלא משיקולים כלכליים גרידא להרבות תיירות וכדו', וכאשר נציגים רשמיים של שלטון הרשע נפגשים באבי אבות הטומאה שלהם בפגישות של ידידות ללא שום צרכי פיקו"נ.

ונזכה לראות בלמדו תועים בינה, אשר חשכת הגלות ורשעת הגויים שהתעברו בהם וילמדו ממעשיהם ודעותיהם, היא העמידתם באפלה ולא ידעו ולא יבינו. ונזכה במהרה ליום שתמלא הארץ דעה את'ה כמים לים מכסים.

בחברת השעשועים כל אחד כפי דרכו בביתו, ופתאום יפתחו שערי הרחמים, ויעשו מופתים בשמים ובארץ, וכל יעודי הנביאים יתקיימו ויקראו אותם ממקום שבתם. אבל לא כן הוא, מה יהיה יותר מקץ השבעים שנה דבבל שהיה מיועד מתחילה עד כאן ותו לא, ובכל זאת עד כמה התאמץ דניאל כמו בקפיטאל ט', ועד כמה התקרב נחמיה להטבע, ולא אמרו כהמתחמכים שבו איש תחתיו הגאולה. צריכה לבוא.

ז. בגדרי פיקו"נ - הנה לפני כמה שנים כשעלה עניין פינוי קברים בביה"ח ברזילי לצרכי פיקו"נ, הוסכם ע"י כל גדולי הפוסקים ובראשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שפיקו"נ שאינו עומד כעת לפנינו אינו מתיר אפילו איסור פינוי קברים [שהוא איסור קל, אשר מצאנו לו היתר במקום שמזיק את הרבים (פסחין מ"ז) ועוד (עי' סוּפּה"ק כ"ב א', י"א, וסוּפּה"ק כ"ב י"ד ע"ד)]. וכ"ש בעניין זה שהדבר צריך הכרע ושיקול גדול אם יש בו היתר של ספק פיקו"נ, שהרי החיוב ברור והסכנה רחוקה, ולא כל מיעוט ממון המדינה ודאגת פרנסתה במיעוט עסקאות עם מדינות עובדי ע"ז, נחשב לפיקו"נ.

ואף במקום שהתירו משום איבה לא התירו אלא באיסור דרבנן (מוס' ע"ז כ"ז ד"ה סג), אם כי אפשר שבמקום שהסכנה ממשיה וקרובה יש מקום לדון גם לגבי חלול שבת דאורייתא, אך עד עתה לא בא לידינו ולא שמענו מי שהתיר חלול שבת דאורייתא כדי להמנע מסכסוכים בינלאומיים שימנעו מאיתנו רכישות נשק.

ואילו היינו נוקטים כן, היה לנו לדון על חילולי שבת רבים שנעשים לצרכי המדינה, כי לעתים ישנם שיקולים תקציביים כבדי משקל שיתכן שתהיה להם השלכה על רכישות לצרכים בטחוניים, ובפרט בענייני תשתיות תחבורה שמועילות להסעת אמבולנסים וגורמי בטחון והצלה, וסלילתם המהירה תאפשר הצלה לצרכי

דבריו שם דמשמע דס"ל שעוון זה שאין מבקרים ע"ז הוא ביהרג ואל יעבור, ועי' ש"ש (פס' טז), ומ"מ הדברים מחודשים ויותר נראה שדברי הרב הכותב נכונים בזה שבמקום שיש דין ספק פיקו"נ הרוחה כל מצוות שבתורה, תדחה גם מצוות ביעור ע"ז.

הרי"ם זצוק"ל סיפר לפני מרן זצ"ל אחד מידידיו הגביר רמ"ע ז"ל, אשר נדפס במערכת העיתון 'ידיעות' אשר בדעת מלכי אומות העולם ליתן את ארץ ישראל לעם ישראל בחזרה, ואמר לו מרן בעל החי' הרי"ם זצ"ל כי אפשר להיות כן. כי בזמן שעם ישראל המה בבחינת לא זכו ח"ו, יהיה הענין עפ"י דרך הטבע.

ולסיום פרק זה אחתום בדברי ר' אליהו גוטמאכר (נעל המינור ק"ן מפורשם): "בעו"ה טועים רבים בחשבם שיהיו יושבים

כזאת נחשבת שלטון ישראל לגבי חיוב ביעור ע"ז כמו שהאריך בספרו ויואל משה (מאמר ג') שטענת א"ת ז' ואל"ף) שבהקמת מדינה בארץ ישראל יחול חיוב זה. ואם כי נכון הדבר שלגבי היחידים שאינם השולטים אפשר שאין להם חיוב, אך דבר העורך לא היה כלפי כל יחיד ויחיד אלא כלפי בעלי השלטון שיש בידם הכח.

ו. בעניין סכנת נפשות יש לדון בתרתי - א. לגבי מסגדים, ששם הסכנה הינה מצד הגויים המצויים בינו, ולגבי זה גם לא מדובר על איסור ע"ז וחייב ביעור, ואכן צריך לנהוג בשיקול גדול בעניינים אלו, ובתחבולות תעשה לך מלחמה. ב. לגבי בתי טומאת הנוצרים, ובה אין הסכנה מצויה מצד אותם הדרים עמנו אלא מצד אומות העולם שבחו"ל, שהיחסים הדיפלומטיים עמהם יתערערו מכח הפגיעה בבתי טומאתם. וצריך להרחיק לכת על-ימנת להגדיר את קלקול היחסים הבינלאומיים עם אותן מדינות כפיקוח נפש המתיר לעבור על מצוות התורה. [א]

[א] והנה באמת יש מקום לדון במי שבאו ישמעאלים להורגו ועומדים לפניו עובדי אלילים הבאים להצילו מיד מבקשי נפשו כשתועבת שיקוצם בידיהם, אם מחויב הוא לבעור, אף שע"ז ימנעו עצמם מהצלתו ויסכן נפשו ביד אויביו. ולכא"ה הדבר תלוי אם ביעור ע"ז הוא בגדר אביווריהו דע"ז. והנה גם בזה הכריע הגאון הקדוש מסאטמר זצ"ל בספרו שם, שמצוה זו היא בגדר ע"ז ממש והנמנע ממנו הרי הוא בגדר עובד ע"ז, וא"כ לדבריו לכא"ה לא שייך בזה ההיתר של פיקו"נ. והיה מקום לומר דמ"מ כיוון שאינו עושה מעשה בידים אינו מחויב להכנס לסכנה, וכעין הא ד"אסתר קרקע עולם היתה" (פסחין ע"ד) אך יל"ע

Dear Jews! This unique pamphlet is being distributed all over the Charedi cities and neighborhoods in Israel. We have no governmental aid, as is obvious, and we depend solely on members of the public whom understand the importance of spreading our ideas. Due to the fact that many people all over the country and the Jewish world are waiting to read our message each month, and due to the fact that some noisy haters of us would do anything to prevent us from spreading our ideas, it is of utmost importance that our supporters all over the land help distributing the pamphlet in a professional manner and as much as possible. Car owners are specially called upon to help us with distributing. A professional distributor can work for us in Lakewood, New Jersey, but the costs are already very high. We also want to start distributing a pamphlet in English. We would be very grateful for any contribution and, as said above, for any help in distributing. You can be in touch with us in order to contribute, to take part in distributing or for any questions you may have. Just leave a message at 052-7195368 or better still, send an e-mail to yyy7@neto.bezeqint.net

גאולה משעבוד מלכויות

תקציר המאמרים הקודמים:

במאמרים א-ג (10-13 גליון) נתבאר, שלתקופה הקרויה 'ימות משיח בן יוסף' ישנן ה' שמות ומאפיינים, והם: א] עקבתא דמשיחא; ב] אתחלתא דגאולה; ג] קץ המגולה; ד] קיבוץ גלויות ופריקת עול שעבוד מלכויות; ה] פקידה.

במאמר זה נעמוד בס"ד על החלק השני שבשם הרביעי - "פריקת עול שעבוד מלכויות".

□ □ □

איתא במסכת ברכות (77:): "אין בין העוה"ז לימות המשיח [בן יוסף. ביהגר"א] אלא שעבוד מלכויות בלבד" (והארכנו מה בגליון 14).

מבואר, שבתקופת משיח בן יוסף, שהיא קודמת לביאת משיח בן דוד - תהיה גאולה משעבוד מלכויות הגויים, וישראל ישלטו בארצם.

וכן מבואר בכתוב (מייסד ד', מ'): 'אַתָּה מְגַדֵּל עֵדֶךָ עָפָל - בַּת צִיּוֹן עֲדִיף תֵּאָתֶה, וּבָאָה הַמִּמְשָׁלָה הָרִאשֹׁנָה, מִמְלַכְתָּ לְבֵית יְרוּשָׁלַם'.

וכתב המלבי"ם: ואתה מגדל עדר. מסב פניו על הר ציון.. [שהוא מגדל של עדר ישראל].

ומפרש שזה יהיה בשלש מדרגות:

א]. תחלה 'בַּת צִיּוֹן עֲדִיף תֵּאָתֶה' - שהגליות יתחילו להתקבץ [לציון].

ב]. ואח"כ 'וּבָאָה הַמִּמְשָׁלָה הָרִאשֹׁנָה' - תבוא ממשלה קטנה, שיהיה להם קצת ממשלה והנהגה כמו שהיו לישראל בימים הראשונים לפני מלך מלך לבני ישראל, שהיה להם שופטים מנהיגים אותם.

ג]. ואח"כ תבא 'מִמְלַכְתָּ לְבֵית יְרוּשָׁלַם' - יהיה להם מלכות קבוע שהוא מלכות בית דוד. "עכ"ל המלבי"ם.

וא"כ מפורש, שיהיה קיבוץ גלויות וממשלה יהודית בארץ ישראל קודם משיח בן דוד.

□ □ □

מלכות תיהפך למינות

במלכות ישראל שבתקופת משיח בן יוסף - יש מעלה וחסרון:

מצד אחד מעלה - שזו גאולה משעבוד מלכויות, המטמא את הנפש ומעכב את ההתקרבות להשי"ת, וכמו שאמרו (נצטט י"א): "גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכבך שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות".

בהגיע הזמן של שליטת איזו אומה מן האומות - השורש שלהם שהוא בבחינת הנחש הקדמוני, מגביה ראשו...".

ואם השלטון של הגוי - הוא שלטון על יהודי, זה גורם "איתערותא דלעילא" שהסט"א שולטת על השכינה, וכן על כל נשמות ישראל המושרשות בשכינה - "כי כל עניניהם של ישראל הם ממש כעניני השכינה ששורה עליהם". (רמ"ד וואלי, ביאור חמש מגילות, שיר השירים, עמ' ס"ו; ועיי' "מאמר הגאולה", דף ה' - י"א מנהדרת מכון רמח"ל; וז"מאמר המכמה" לרמח"ל, ד"ה "ובכן יפקד שם").

וכמש"כ (ישעיהו כ"א, י"ג) - 'ה' אֶהְיֶה בְּעֵלֹנוּ אֲדֹנִים זֹלָתְךָ'. וביארו בזוה"ק (שמות ט.) "בְּעֵלֹנוּ אֲדֹנִים זֹלָתְךָ. שְׁהָרִי עִם יִשְׂרָאֵל, אֵין מִי שְׁשׁוֹלֵט עָלָיו, רַק הַשֵּׁם הָעֶלְיוֹן [השכינה] שנקראת "שם קדשו" [ועקשו בגלות שולט עָלָיו סְטָרָא אַחְרָא].

ולכן במכירת יוסף למצרים כותב רמ"ד וואלי (נצטט, ח"ב, עמוד מרס"ט): "כי השבטים מכרו את יוסף לעבד אל הסטרא אחרא". (ועיי' עמוד מק"מ, וזוה"ק י"ב קפ"ד).

גם "מלכות של חסד" - משליטה את הסט"א

ונתבונן עוד בדברי: המהר"ל (נצטט ישראל פ"ח) מבאר את אותו הפסוק "בְּעֵלֹנוּ אֲדֹנִים זֹלָתְךָ", שהוא מלשון "בעל המושל באשתו כדי להיטיב לה", כלומר, שמדובר על החלק הקל שבגלות - מה שמכונה "תור הזהב" של היהודים ב"מלכויות של חסד", שהגויים אינם גוזרים על ישראל שמד גשמי ורוחני, אלא אדרבה, הם מטיבים להם כבעל לאשתו, ואעפ"כ ישראל מתאוננים "בעלוננו אדונים זולתך", משום שעצם שלטון הגויים על ישראל [ואפילו אם השלטון מתבטא רק בתשלום מיסים] - מוציא את ישראל ממלכות השכינה, ומכניסם אל שלטון הסט"א.

וכן ביוסף, כל המושלים במצרים [פטיפור, שר בית הסהר, פרעה] - כיבדו את יוסף, והמשילוהו על ביתם וארצם לעשות כרצונו, ואעפ"כ מכירתו נקראת מכירה לסט"א, בגלל עצם טומאת "שעבוד מלכויות".

ישראל אפילו רשע - מושרש בשכינה

משא"כ, כשיהודים שולטים בארץ ישראל, ואפילו אם אינם שומרי תומ"צ [אשר אמנם בבחינה האישית - צריך להתרחק מהם ככל ההלכות הנהגות לענין מי שאינו שומר תומ"צ], מ"מ לענין

ומצד שני חסרון - שהשלטון בידי יהודים מינים, וכדתנן במסכת סוטה (מ"ט:): "בעקבות משיחא [שהם ימות משיח בן יוסף. הג"ר יצחק אייזיק חבר, 'ליקוטי הגר"א' דף מ:]] מלכות תיהפך למינות". וביאר מהרי"עב"ץ (נצטט מליקוטי פ"א), שכל המלכויות - ומלכות ישראל בכללן - תהפכנה למינות [א].

□ □ □

וכאן עולה תמיהה גדולה: האם עצם היציאה משלטון גוי - לשלטון של יהודים מינים, נקראת ישועה? ועוד ישועה כ"כ חשובה, עד כדי שבגללה יקראו לאותם הימים "ימות המשיח"? **והתשובה** הפשוטה היא, "פִּי גְבָהוּ שְׁמִים מֵאַרְץ כֵּן גְבָהוּ דְרָכֵי מִדְרָכֵיכֶם וּמִחֻשְׁבֹּתֵי מִמְחֻשְׁבֵּיתֵיכֶם" (ישעיהו כ"ה, ט). אם הקב"ה אומר שזו ישועה מאד גדולה - אנו מאמינים לו בעיניים עצומות.

כשהאומות שולטות על ישראל - הסט"א שולטת על השכינה ועל נשמות ישראל

ואמנם התורה מלמדת אותנו את הביאור לזה:

הנה ידוע, שנשמות ישראל מושרשות בשכינה הקדושה, ונשמות הגויים מושרשות בסט"א (וזה"ק נצטט מ"א; רמ"ד וואלי דברים, משנה למלך, עמוד קע"ג). וממילא ב"איתערותא דלתתא" כאשר הגוי מקבל שלטון - זה גורם "איתערותא דלעילא", שגם הסט"א שכנגדו מקבלת שלטון, וכמש"כ רמ"ד וואלי (הליקוטים, ח"ב, עמוד קנ"ג): "... כי

הערות מאמר ספר קול התור

וכ"כ פה שלישי להגר"א - הגרי"א חבר זיע"א (ליקוטי הגר"א דף מ:): "ומשיח בן יוסף הוא תחלה, שעל ידו יהיה קיבוץ גלויות, שהוא הגאול הראשון, ולכן אז יתגבר הסט"א ביותר, בעקבות משיחא, שהנחש אחיזתו בעקב, בסוד ואתה תשופנו עקב, ויגע בכף ירכו, והוא בהוד כידוע...".

והעם להנהגה זו, הוא כדי להוכיח שאפילו הסט"א משועבדת לבנין הקדושה, וכמו פרעה שגידל את משה לצורך מזומותיו, ולבסוף נתברר שסייע בבנין הקדושה בעל כרחו (רמ"ד וואלי, שמות, עמוד כ"ה; "ברכת פרך" שס).

[א] וכ"כ ב"קול התור", שתחילת הגאולה באה ע"י משיח בן יוסף שהוא "מסמרא דשמאלא" (פ"ה, סימן ו' - ח'), ובמיוחד מצד מידת ההוד המיוצגת ע"י התגל השמאלית (פ"ב צמית ק"ח, קמ"ו, ועוד), ולכן משיח בן יוסף נקרא "עקבתא דמשיחא".

וידוע, שההיצוניים מתאחים בסמרא דשמאלא של הקדושה, ובפרט במידת ה"הוד" (קל"ח פתחי חכמה, קכ"א; רמ"ד משל, עמוד מ"ו). ולכן תחילת הגאולה מתחילה ע"י אנשים שאינם כשרים.

המהלכים השמימיים בטהרת וטומאת הנשמות - מכיון שנשמתם מושרשת בשכינה, ממילא ממשלתם מקבילה לממשלת השכינה, ואינם משליטים את טומאת הסט"א על השכינה ונשמות ישראל.

שהרי מה שנשמות ישראל מושרשות בשכינה - מדובר גם בישראל רשע גמור שנשתמד רח"ל, וכמו שאחז"ל (פסוקין מ"ד): "ישראל אעפ"י שחטא - ישראל הוא". ומדובר אפילו במומר לכל התורה רח"ל (שו"ע יו"ד קנ"ט, ב'; שו"ע, ב'; אש"כ קנ"ו, ד', וצ"ח סג"א).

ומש"כ "ישראל הוא" - הכוונה, שנשמתו מושרשת בשכינה. וכך אחז"ל (זו"ה ק' שמיני דף ל"ו, מהורגס): "ישראל, אף על גב שהם רשעים - הם ביימין, ולא נדבקים לשמאל, ולא מתערבים עמו לעולמים". וביאר ה"מתוק מדבש" (עמוד ט"ז - ט"ו): "נשמות ישראל באים מצד הימין והקדושה, ואינם מתדבקים בשמאל והסטרא אחרא, ואפילו אם אדם מישראל נשתמד רח"ל, הוא נשאר ישראל והוא בצד הקדושה".

וכ"כ רמ"ד וואלי (א"ח, עמוד קס"ו): "ואפילו הרשעים הגמורים... סוף סוף היא האם העליונה שלהם, ונקראים בניה, כי הם איברי השכינה". ועוד כתב לגבי רוצח (דברים, משנה למלך, עמוד פ'): "הכל הם בניה בשוה".

□ □ □

ומעתה מתורצת הקושיא שהקשינו בפתיחת מאמרינו: האם עצם היציאה משלטון גוי לשלטון של יהודים מינים נקראת ישועה? ועוד ישועה כ"כ חשובה, עד כדי שבגללה יקראו לאותם הימים "ימות המשיח"?

והתשובה: אכן כן, שהנה זוהמת הנחש הקדמוני שנמצאת באומות, הוא מחמת חטא אדה"ר (שנת קמ"ו), וממילא היציאה משלטון האומות, שהוא יציאה מזוהמת הנחש הקדמוני - הוא תיקון חטא אדה"ר, ותיקון חטא אדה"ר - הוא בכלל תיקוני המשיח (כמבואר ברמח"ל, אגרת מ"ג).

וכל בית ישראל יבכו - על צרת למִשְׁלָ בָּם גוֹיִם

עפ"י היסוד הנ"ל, יובן מה שהקב"ה ציוה ביד נביאו יואל (י"ז) - 'אִסְפוּ עַם, קְדְּשׁוּ קָהָל, קְבְּצוּ זָקְנִים, אִסְפוּ עוֹלָלִים וְיִנְיָי שְׂדֵיכֶם, יֵצֵא חֲתָן מִחֲדָרוֹ וְכֵלָה מִחֻפָּתָהּ, בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזֻבָּה יִכְפוּ הַפְּהָנִים מִשְׁרָתִי ה', וְיֹאמְרוּ חוֹסֵה ה' עַל עַמּוֹ וְאֵל תַּתֵּן נַחֲלָתָהּ לְחֻרְפָּה לְמִשְׁלָ בָּם גוֹיִם'. ופירש הרד"ק, שהיה רעב בארץ ישראל, והיו יוצאים רבים ממנה, לארץ מצרים וארץ פלשתים. ובתנא דבי אליהו רבה (פ"ט) מבואר, שזו היתה נסיעה קצרה ע"מ לשוב ולהביא מזון לבייתם [כמו בימינו נסיעה קצרה לאמריקה לצרכי פרנסה].

והנה, נבואת יואל הנ"ל היתה בזמן מלכות מנשה, וכדאיתא ב"סדר עולם רבה" (פ"ט): "יואל ונחום וחבקוק נתנבאו בימי מנשה, ומפני שלא היה מנשה כשר לא נקראו על שמו".

והנה הגמ' בסנהדרין (ק"ג): מרחיבה ברשעותו הנוראה של מנשה, שעבר על ג' עבירות החמורות - העמיד צלם בהיכל, ובא על אחותו, וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד, עיי"ש. וא"כ המלכות היהודית בארץ ישראל היתה "ממשלת זדון".

ואעפ"כ הקב"ה ציוה לעורר שכל בית ישראל

יבכו בכיה נוראה והמונית, וכל כך למה? - על כך שישראל נאלצים לעזוב את ממשלת מנשה שהוא יהודי, ונכנסים תחת ממשלת מצרים ופלשתים [לזמן קצר ולצרכי פרנסה], ועי"ז מתקיים "לְמִשְׁלָ בָּם גוֹיִם", שזה מטמא את נפשם.

יש לצאת מרשות הגויים - גם אם עי"ז תהיה ממשלה חילונית

יסוד זה אנו רואים ברור מדברי הגרא"ז מלצר זצוק"ל, וכמובא בספר "בדרך עץ החיים" (ח"ג עמוד 524): "בזמן השלטון האנגלי [הבריטי], היתה אפשרות שאחד הישובים בא"י יקבל מעמד של "מועצה מקומית", שמשמעותו היא, שיהיה להם "שלטון עצמאי יהודי", מנותק מה"שלטון האנגלי" הכללי. אלא שהיו בישוב אנשי שמאל, ועי"ז גם חילונים שמאלניים ישלטו במועצה. ושאלו את הגרא"ז האם עדיף להישאר תחת השלטון הבריטי, ובלבד שלא לגרום לממשלה חילונית?

שמע רבנו את דבריהם, הררה בדבר ולאחר מכן השיב ואמר: יש לצאת מרשותם של הגויים. ועי"ש עוד, כמה החשיב את הממשלה בזמנינו, מצד שהיא יהודית.

ועיין "אגרות משה" (א"ח, ט"ז, ס"ד, סימן ע'; ט"ה, סימן ל"ו): "שבימינו [למרות שהממשלה חילונית] אין צריך לקרוע על ערי יהודה שהם תחת ממשלה יהודית".

וככל שיתקדמו שלבי הגאולה - תכלה מלכות הזלה מישראל, ויבוא בן דוד (פסוקין ז"ט), וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד.

והאגודה חשובה לכם ואם רצונכם לאפשר את קיום העלון ואת הרחבתו ואת הרחבת פעילות האגודה בכלל, ניתן לעזור במספר אופנים - האחד הוא להרים את תרומתכם לעניין ובכך תבורכו מהשמים! הו"ק תתקבל בברכה מיוחדת. פרט לכך, כאמור, אנו זקוקים למתנדבים בריכוזים החרדיים השונים ברחבי הארץ לחלוקת העלון. בעלי רכבים מתבקשים במיוחד להרתם לעניין, ואנו מוכנים אף לשלם למי שביכולתו לכסות אזור חלוקה באמצעות רכבו. על-מנת לתרום, על-מנת להפיץ באזור המגורים, על-מנת לפרסם בעלון, על-מנת לקיים שיעורים בנושאים הנידונים וכן לכל עניין אחר הקשור לאגודה ולעלון, ניתן להשאיר הודעה בטלפון 052-7195368 או ליצור קשר בדוא"ל yyy7@neto.bezeqint.net

כמו-כן ניתן לכתוב אלינו או להתקשר בכל שאלה שתעלה ואנו נשתדל להקשיב בתשומת לב ולהתייחס לכל פניה.

יהודים יקרים! יעלון זה מופץ בכל רחבי הריכוזים החרדיים בארץ וכן בארה"ב. בעקבות העניין העצום שישנו בעלון והצמאון האדיר בקרב הציבור לדברי האמת בלא משוא פנים המושמעים בו, נאלצנו להרחיב את העלון ל-16 עמודים. זאת, לנוכח הביקוש הרב שהגיע מהשטח. אך דא עקא, שהוצאות הדפוס הן מרובות, ואף ההפצה בהיקף הנדרש דורשת משאבים. לאור העובדה שעלון "קדושת ציון" הפך לשיחת היום בריכוזים רבים של לומדי תורה ולנוכח ההכרח שכל המעוניין בכך יוכל לקבל את העלון באזור מגוריו, ולאור התנגדותם של גורמים שוליים אך רעשניים בשולי המחנה, נוכחנו כי אין מנוס מחלוקת העלון על-ידי תומכינו המוכנים להתמסר לעניין איש איש במקומו. אנו שואפים גם להגביר את תכיפות הוצאת העלון, להוציא עלון יעודי בשפה האנגלית הן עבור תושבי התפוצות והן לאלו שכבר זכו לעלות, להקים מערך שיעורים ברחבי הארץ, וכן לקיים פעילויות נוספות. אם פעילות העלון

הנה בחודש הקודם נכתב במאמר העורך, שעצם הקיום של המואזין הוא חילול ה'.

ונשאלתי ע"י רבים מה קשורה סוגיית חילול ה' לכאן? הלא גדרי חילול ה' נתבארו יפה בדברי הרמב"ם (הל' יסו"ט פ"ק ה'), ושם לא ראינו זכר לחילול ה' המוזכר כאן, ובכלל, מה חילול ה' יש במואזין? הרי האסלם להלכה אפילו לא נחשב כע"ז?

את האמת אומר, אף שהתשובה לשאלה זו היא פשוטה מאד, אך בכל זאת הסתפקתי אם להעלותה על הכתב ולהפיצה בישראל מחשש שמא לא יובנו דברי כראוי (בשונוג או במזיד), או יוצאו דברי מהקשרם, אך לבסוף אמרתי אני אל ליבי, במקום חילול ה' לא עת לחשות, וזה החלי בעזר צורי וגואלי.

אך בשביל שיוכן היטב מאמר זה נהיה מוכרחים להקדים ולפתוח בחקירה אחרת, וממנה נבוא אל הביאור, והיא, כיצד יתכן הדבר, שמצד אחד תורתנו הקדושה מלמדת אותנו להלך בדרכי החמלה והרחמים על כל צעד ושעל, לנהוג בותרנות, לא לנקום, לא לנטור ולא לצער שום בריה, ומצד שני אנו רואים שהמקראות ודברי רבותינו מלאים בתאורי נקמה ואפילו אכזריות כלפי אויבי ישראל, והאריכות בזה אך למותר ובמק"א הארכנו. אך פטור בלא כלום אי אפשר, לכן הבה נתבונן ביחד בקטע מפרשת מטות, והוא סיפור מלחמת מדין, שמסופקני אם משהו מבינינו עצם פעם את עיניו, וניסה לדמיין איך זה היה נראה. ברשותכם אנסה לתאר זאת כצופה מן הצד, ואצמד לפסוקים. ויסלחו לי הקוראים על התאור המזעזע, אך ההכרח לא יגונה.

לקראת סוף ימיו של משה רבנו ע"ה, אומר הקב"ה למשה שילך וינקום נקמת ישראל מאת המדינים ולאחר מכן יאסף אל עמיו. משה מזדרז, ומכריז באזני העם, כי יש לצאת למלחמת חרמה על מדין לנקום נקמת ה' מאתם. עם ישראל, ופנחס בן אלעזר הכהן בראשם, יוצאים למלחמה בקול תרועה. צובאים על מדין, והורגים בגרזנים ובחרבות כל זכר במדין. קול שאגות החיילים מתערב ביללת הנשים ובכי הילדים שרואים במו עיניהם את בעליהן ואביהם נשחטים, רכושם נבזז, וכל עריהם נשרפות באש.

נסתיימה המערכה. מעם ישראל לא נפקד איש. צבא המלחמה אוסף את כל הרכוש ואת שבי האדם ומתחיל ללכת לכיוון מחנה ישראל. אמהות רועדות מפחד מחבקות חזק אל ליבן את עולליהן הבוכיים, ולא יודעות עוד למה לצפות.

והנה, הן מגיעות למחנה ישראל ורואות מרחוק דמות זקן מופלא שפניו קורנים. מיד הן מבינות במי מדובר. "זהו משה, מלך העברים" הן לוחשות זו לזו, ואנחת רוחה נמלטת מפיהן. "בודאי בקרבת איש אלקים זה לא יאונה לנו כל רע".

ואז, משה רבינו נושא עיניו, רואה את שבי האדם, קורא מיד לפקודי החיל, קוצף עליהם ואומר: "החיותם כל נקבה. הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה' על דבר פעור ותהי המגפה בעדת ה'. ועתה הרגו כל זכר בטף וכל אשה ידעת איש למשכב זכר הרגו. וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם".

המפקדים והחיילים שומעים את דבר ה'

ביד משה, חוזרים לשביות ולילדיהן, ומתחילים להרוג אשה אחר אשה, ילד אחר ילד. כך עשרות אלפי נשים וילדים. [החשבון פשוט. אם בסופו של דבר נותרו שלושים ושתים אלף נשים מתחת גיל שלש, צא וחשב כמה היו מעיקרא].

הייתי יכול להמשיך בתאור מלחמת שבעה עממין ["לא תחיה כל נשמה"], ומלחמת עמלק ["מחה

תמחה את זכר עמלק"], אך נראה שדי בזה.

ובכן, לאחר כל זאת יש להבין, מה התורה דורשת מאתנו? לנהוג ברחמנות, או בקושי לב? מצד אחד, אסור לצער אפילו בעל חיים. ומאידך נצטוונו "לא תחיה כל נשמה". מצד אחד לעשו נאמר "על חרבך תחיה", ומאידך אומר ירמיה (מ"ט, י') - "ארור מונע חרבו מדם".

והנה, ברור הוא ללא ספק, כי סימן של ישראל בימינו רחמנים וגומלי חסדים. ועוד, הקב"ה בעצמו בוחן את מנהיגי עמו כפי רחמנותם, כמ"ש רבותינו, שצפה הקב"ה במשה ובדוד כיצד הם מתנהגים ברחמים עם צאנם, וע"י כך העלם לגדולה. א"כ, יש להבין, כיצד נהגו אותם משה ודוד ביד קשה כ"כ, ואף באכזריות, עם אויביהם?

ובכן, כדי להבין את כוונת יוצרנו ברוך הוא וברוך שמו, עלינו לבאר באר היטב שני מושגים, והם **חילול ה'** ונקמה, שבהבינו אותם יתבאר הרבה ענינים בתורה ובנביאים.

חילול ה'

חילול ה' הוא מלשון חולין, שכביכול נעשו דבריו חולין וחסרי משמעות (דעו צ"ח צדד הקמח). ויש שפירשו לשון חלל, שכביכול מציאותו יתברך לא נגלית, ולא נודע כוחו, ואיש הישר בעיניו יעשה. ושני הפירושים הולכים על דרך אחת. ולהיפך הוא קידוש ה' [א], ויש להטעים את הדבר שקידוש הוא לשון הזמנה (כמו הרי את

[א] לשון המלבי"ם (יחזקאל ל"ט) - "באור הענין 'התגלית' והתקדשות' - יכירו שאני גדול ושכל הסבות מאתי, ושאיני קדוש מוכרל מן הטבע ומתנשא עליו באותות ומופתים".

מקודשת, פירוש מזומנת], והמקדש שם ה' הוא מזמן את ה' יתברך לעולם ומגלה אותו.

נמצא המחלל את ה' כביכול מעלים מציאותו ית', ולעומתו המקדש את ה' מגלה אותו.

והנה, מושג חילול ה' המוכר לנו מתבטא בזה שאדם עובר עבירה בלא אונס אלא בשאט נפש להכעיס (למז"ט יסו"ט פ"ז ה"י), או שאדם גדול בתורה עושה מעשים הגורמים לבריות לרנן אחריו ולומר איי לפלוני שלמד תורה וכו' (שם ה"ה).

אולם ישנו מושג נוסף של חילול ה' שהוא פחות ידוע, והוא חילול ה' הקשור **לכלל האומה**. וכדי להבין ענין זה יש ללמוד כמה פסוקים ביחזקאל, שבטוחני שמי שיזכה להבינם, יפתח בפניו שער אורה חדש.

אומר הנביא יחזקאל (ל"ו, י"ט): "ואפיין אתם בגוים ויזרובאראות כדרכם וכעלילותם שפטתם. ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומארכו יצאו".

פירוש: אומר הקב"ה, מכיוון שחטאו עם ישראל (כנזכר בפסוקים הקודמים) הפצתי אותם לבין הגוים. והנה, עם ישראל גלה לבין האומות ושמה חילולו את שם קדשי.

ואיך חיללו? "באמר להם" ע"י שאמרו הגוים עליהם. "עם ה' אלה ומארכו יצאו" בתמיה, אם אלו עם ה', איך יכול להיות שהם יצאו מארצו לגלות?

והא לך לשון רש"י: "ויחללו את שם קדשי. השפילו את כבודי ומהו החילול? באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומארכו יצאו ולא היה יכולת בידו להציל את עמו ואת ארצו". ורש"י לקמן (ל"ט, ז') מפרש דבריו, וז"ל: "שפלותם של ישראל חלול שמו הוא באמור להם (ל"ט, ז') עם ה' אלה ולא יכול להצילם".

חידוש עצום מתגלה לנו כאן. כשעם ישראל מושפל, מציאות זו נקראת חילול ה'! והטעם, כי בעיני הגוים, חולשתם של ישראל נתפסת כחולשתו של **אלוקי ישראל**. וזה הדבר המנוגד ביותר למטרת בריאת העולם. שהרי כל תכלית בריאת העולם היתה למען יכירו אותו בריותיו, וידעו כי אין עוד מלבדו, והוא בעל הכחות כולם. וחילול ה' הוא ההפך הגמור לכך.

ונקוט כלל זה בידך בהגדרת חילול ה' - כל דבר או פעולה שמשמע מהן כי יכולתו של הבורא מוגבלת או לא קיימת, זהו חילול ה'.

ועוד כלל ברזל, והוא, שבשפלות עם ישראל, מתחלל שמו יתברך, וברוממות עם ישראל, מתקדש שמו. כי מי שמבזה את השליח, למעשה מבזה את המשלח. ומכיוון שאנו עם ה', וכביכול "נציגיו" בארץ. לכן הנוגע בכס כנוגע בבבית עינו (והל"ט, ז'), וכמו שהגדיר זאת בקיצור הגה"צ ר' יהודה לייב חסמן (אור יעל ח"ג פ"ג פ"ב - פ"ו): "הנה למדנו עד כה, שאם טוב לו לאדם מישראל הרי זה קידוש ה', ואם ח"ו להיפך הוא להיפך" [א].

[ב] ובמאמר המוסגר אומר, שהמתבונן בדברים אלו, או אז יבין מהו העומק של צער הגלות, שהגדרת הגלות היא שהקב"ה מסכים להעלים את שמו וכוחו בגלל מעשינו הלא טובים, ובכך כביכול מתעלם הוא ממטרת הבריאה שהוא קידוש שמו יתברך ומסכים לחלל את שמו בגוים ח"ו, בין והתבונן.

ועלידי הקדמה זו יובנו כמה ענינים מרכזיים בתורה ובהשקפת התורה, ולדוגמא בעלמא אציין כמה גררים.

כשה' רוצה למחות את עם ישראל, במעשה העגל ובחטא המרגלים, הדרך היחידה שבה מצליח משה רבנו להעביר את רוע הגזרה בשני המקרים היא בטענת - "למה יאמרו הגוים מבולתי יכולת ה'..."

וכן יובן מאמר ה' אל משה - "נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים", בעוד משה אומר לבני ישראל "לתת נקמת ה' במדין". מדוע שינה משה ממאמר ה' התשובה היא: נקמת ישראל היא נקמת ה', כמ"ש רש"י בהדיא: שהעומד כנגד ישראל, כאילו עומד כנגד הקב"ה.

וכן בודד וגלית אתה מוצא, שגלית אמר על עצמו - "חרפתי מערכות ישראל", אבל דוד הגדיר זאת אחרת - "כי מי הפלשתי הערל הזה כי חרף מערכות אלקים חיים". והוא אשר אמרנו, והכל הולך אל מקום אחד.

ומכאן נבין את המושג השני שיעדנו, והוא מושג הנקמה.

המילה נקמה באה מהשורש 'קום'. מטרתה של הנקמה להקים ולרומם את הכבוד שהושפל ולהחזירו למצבו הראשוני. הנקמה למעשה היא מחיקת החילול והנקמת כבוד ה'.

ורק כזה תבין את שבח הנקמה בהשקפת התורה, כמ"ש רבותינו (ברכות ל"ג) "גדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות שנא' ו' נקמות ה'". ואומר רש"י (סו) - "במקום שצריכה נקמה דבר גדול הוא".

ודוד המלך כלל יסוד זה בפסוק אחד בתהילים (נ"ט, ב') - "ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע. ויאמר אדם אך פרי לצדיק אך יש אלקים שפטים בארץ". הבה נסביר פשוטו של מקרא זה:

מתי הצדיק שמח? מתי שהוא רואה נקמה ברשע. ואיזו נקמה? נקמה קשה ביותר, עד כדי שיוכל לרחוץ רגליו [פעמיו] בדם הרשע. **וכל כך למה?** כי ע"י שרואים כל באי עולם שאין הפקרות, מבינים כולם שיש אלקים שופט בארץ, משכיר ומעניש, צופה ומביט, משפיל ומרומם. במילים אחרות, גדולה נקמה, שהיא מוכיחה על קיומו של ה'.

ויותר מזה, מי שירצה להיות "צדיק" ולוותר על נקמה במקום שצריכה, מסכן את עצמו ואת כל העם. הרי בימי המלך אחאב קם בן הדד מלך ארם וביזה וחרף את ישראל ואף דרש שיתנו לו את ספר התורה. והנה ה' שלח נביא אל אחאב והבטיח לו נצחון על מלך ארם [אף שלא היה אחאב ראוי, אלא בגלל חילול ה' הגדול]. ואכן, בחסדי ה', עם ישראל מנצח במלחמה כדבר ה' ביד נביאו. בן הדד נס על נפשו ומתחבא, ובעצת עבדיו מחליט להסגיר עצמו למלך ישראל בתקווה שירחם עליו. ואכן, אחאב חס עליו, קוראו אחי, מעלהו על מרכבתו, מחזיר לו את הערים שכבש עמרי אביו, כורת עמו ברית ומשלחו בשלום. יעוין שם באורך (מלכים א' פרק כ'). לכאורה אילו היה דבר זה מתרחש בזמננו, ודאי היה מקבל פרס נובל לשלום. אבל הוא קיבל משהו אחר לגמרי, בא אליו הנביא בדבר ה' ואומר לו - "כה אמר ה' יען שלחת את איש חרמי מיד והיתה נפשך תחת נפשו ועמך תחת עמו".

מבהיל הדבר! בגלל רחמנותו של אחאב במקום הלא נכון, וויתורו על נקמת ה', נפלו רבים מישראל. כי על נקמת ה' אין בידנו למחול. ולהיפך, דווקא פנחס שנקם נקמת ה' [בקנאו את קנאתי פרש"י בנקמו את נקמת] הציל רבים מישראל.

לסיכומם של דברים נאמר, עם ישראל אכן עם רחמן הוא בלא ספק. אבל במקום חילול ה', אין לנו רשות למחול על כבוד מלכנו.

לכן מוכרחים אנו להבין שעל פי התורה, דם יהודי שנשפך ע"י אויב - **הוא חילול ה'.**

שטח של נחלת ה' הנמסר לאויב - **הוא חילול ה'.**

חמור נוער באשמורה שלישית ואומר שהאחים בחר בו ולא בנו - **הוא חילול ה'.**

הביזיון שיהודים לא יכולים ללכת להר הזיתים מפחד הערבים - **הוא חילול ה'.**

וכל דבר שנראה ממנו שכביכול מבולתי יכולת ה' - הוא חילול ה'.

והנה, אע"פ שבדברים אלו ברורים וסוגיות פשוטות הן, ענינו הרואות, שאין הדברים ידועים לרבים, גם מתוך ציבור בני התורה. ולענ"ד שתי סיבות לדבר -

ראשית, זו עוד מחלה ממחלות הגלות. רצוני לומר, שבמשך אלפיים שנות גלות, מעת גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו והיינו תחת ממשלות גויים בכל קצוות תבל, כל עסקנו היה בהשרדות, בהתנהלות מול הגוי ובשמירה על עצם הלז של עם ישראל - תורה ומצוות - בתנאים קשים ובכל מחיר. ממילא כל השקפת התורה בעינינו אלו [מלחמה, כיבוש, נקמה וכו'] לא היתה מעשית. לפיכך, כדרך של סוגיות שאינן נוגעות למעשה, רבה בהן העזובה והשכחה. הלא תראה, שרוב ככל ספרי ההלכה עוסקים בהלכות הנוגעות לזמן הזה, עד שאפילו הטור והשו"ע השמיטו מספרם הלכות שאינן נוהגות בזמן הגלות מהסיבה האמורה לעיל. ועוד בה, שהרי הגלות היא חילול ה' בעצם, וכמשנת"ל.

והסיבה השניה לענ"ד היא הזנחת לימוד התנ"ך. והזנחה זו נעשית בשני אופנים - או שלא לומדים כלל תנ"ך [ועיני ראו כמה פעמים אברכים ובני תורה יקרים שביקרים, שפשוט לא יודעים שום דבר מדברי הנביאים, שלא לדבר על כתובים], או שלומדים, אך כלאחר יד, בלא התבוננות ובלא לקיחת מוסר, במן הסכמה לא מודעת, שאי אפשר ללמוד מן התנ"ך אורחות חיים, ואין לנו שום הבנה במה שנעשה באותה תקופה, ואין לנו להתבונן אלא בגמרא, בהלכה ובספרי האחרונים. ושכחו את דברי הגמ' ורש"י (מגילה י"ד) - "נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושאינה הוצרכה לדורות לא נכתבה. ופרש"י נבואה שהוצרכה לדורות. ללמוד תשובה או הוראה".

והיא סיבה עיקרית לדעתי, אע"פ שלא נראה כן בהשקפה ראשונה, ואסביר מדוע. הנה רוב ככל לימוד התורה אצלנו בישיבות ובכוללים, סובב סביב המשנה, הגמרא, וההלכה. לימוד התנ"ך שונה מלימודים אלו בזה שבתנ"ך אדם רואה לא רק מאין בא עם ישראל, אלא גם לאיזה מצב הוא צריך לחזור.

שם, בתנ"ך, רואים כיצד עם ישראל מתהלך

כעם בארצו, כובש ועצמאי, ולא קהילות פזורות תחת עמים אחרים. במילים אחרות, התנ"ך מראה כיצד עם ישראל חי חיי תורה לא רק **כאדם פרטי** [ציצית, תפילין, שבת וכו'], אלא גם **כעם** [מלוכה, בתי דינים, כיבוש, נחלות, יובלות וכו'].

ממילא, האדם שמעיין בתנ"ך מקבל מושג כיצד אנחנו צריכים להיות, והחשוב מכל - למה הוא צריך לכסוף ולהתגעגע.

ועכשיו יבוא השואל וישאל, הרי אתה אמרת שגלות הוא מצב בו הקב"ה בעוונותינו מאפשר את חילול שמו. א"כ מה בכך אם יש חילול ה' במאוזין (לדוגמה), הרי אנו עדיין בגלות?

ובכן, שאלתך בנויה על הנחת יסוד שאומרת, כי אין מושג של שלבי בינים בין גלות לגאולה שלמה. לכן לדעתך, עד שלא תבוא הגאולה השלמה, אשר אליה כולנו מיחלים, עדיין אנו נמצאים בגלות. א"כ שאלתך שאלה.

אבל דע, ידידי הקורא, שהנחת יסוד זו לא בצדק תכון, וסותרת כמה נבואות מפורשות, ואת דברי רבותינו בכמה מקומות. ועיקרן של דברים הוא, שגאולתן של ישראל קמעא קמעא, שלב אחר שלב ולא בבת אחת, ואי"ה במקום אחר נאריך בהגדרות חשובות אלו. אך בכל זאת כדי לסמוך תשובה לשאלתך אסביר בקיצור.

הנה בצאתנו לגלות ניתנו עלינו כמה וכמה מכות קשות:

- א.** גלינו מארצנו ונתפזרנו לכל פאות הארץ.
- ב.** סבלנו משעבוד מלכויות בהיותנו תחת ממשלת גוים.
- ג.** שכחת התורה.
- ד.** ביטול הסנהדרין.
- ה.** חורבן ביהמ"ק.

והנה ידידי הקורא, הבט, שא עיניך וראה בבירור, שחלק נכבד מהגזרות הללו כבר חלפו ת"ל מן העולם.

- א.** איננו גולים בע"כ בין העמים, וכל יהודי יכול לבוא בכל זמן לא"י, ואין מי שימחה בידו.
- ב.** פסק שעבוד מלכויות. לא מבעיא לנו יושבי א"י שאין אנו משועבדים לשום אומה ולשון, אלא אף אותם יהודים שעדיין בחרים לגור בחו"ל אינם משועבדים לאותה אומה, אלא זכויותיהם שוות לשאר האזרחים, כמפורסם.
- ג.** עולם התורה פורח כמו שלא פרח אלפי שנים.

והנה שתי הצרות האחרונות, שהם ביטול הסנהדרין וחורבן הבית - הן אמת שעדיין לא זכינו להגאל מהן, לכן עדיין לא גאולה שלימה מיקרי, מ"מ מכלל עומק הגלות [ג] ודאי יצאנו, ולכן עלינו להתחיל לחזור ולחשוב בדרך של קידוש ה', ולא בהפך ח"ו. וזה מה שרצינו לדעת, להודיע ולהוודע. ■

[ג] ומען לי מאן דהוא, שמא אנו עדיין נמצאים בגלות שהיא גלות הערב רב? וגומיתיו לו, כי שלמון הערב רב הוא אכן שלב משלבי הגאולה, וגם זה מבשר (מיקו"ז קמ"ד - ועיין פ"א ספר"ט ס"ז), אך אין אנו בגלות תחתם אלא ההגדרה הנכונה היא שאנו במלחמה נגדם.

בשנת תרל"ג רכשו ר' עקיבא יוסף וחבריו אדמות במוצא הסמוכה לירושלים. נימוקי ההכרעה לרכוש דווקא את אדמות מוצא היו "שלא לישא עינינו אל הרחוק כי אם אל הקרוב סמוך ורואה ומשתמר מן צבאי הממשלה, ומה גם שמוצא היא על דרך יפו על מעיינות גנות ופרדסים" (כולל העברים). הם החליטו, שכל אחד מבין החברים יכניס מאה זהובים במשך ג' שנים לבנין בתים ולקניית מכשירי עבודה. החברים קיימו את מה שקבלו עליהם, והם הכניסו את הסכום הדרוש: "מהם נתנו פחות ומהם נתנו יותר מזה... וגם נמצא נדיב איש טהור מפה אשר נדבו לבו ליתן לנו נחלה לעשות פה בתי חינוך, מוסדות אשר בלעדיהם אי אפשר לבנות ישוב יהודי, ונדיב אחר רצה לידור בית ונחלה בעד בתי יתומים ככתוב בספר החברה (כולל העברים) והחל ה' לברך מעשה ידינו ותקוותנו ערבה לנו אם לא פתאום בא הנוגש והפריע".

הנוגש המפריע היה אחד הממונים של כולל אונגרין. ממונה זה ניהל תעמולה בין בני הכולל ומנעם מלתת את ידם לחברה: "ויקח את האנשים בדברים פן יגרע נחלת קופת הכולל". מצד שני, איים על אלה שנספחו אל האגודה בקנסות ובקיפוח חלקם בחלוקה, כי כתב ש"כל מי אשר הוא בחברתנו לא יהיה לו עוד חלק פרנסתו מן הכולל". ר' עקיבא יוסף עצמו לא פחד מפני הממונה ואימיו, אולי גם משום שכבודו היה גדול בחוצה לארץ בין גדולי הרבנים וחותנו ר' הלל מקולמייא היה מגדולי העסקנים באיסוף כספים למטרות הצדקה שבארץ ישראל. גם כאשר הממונה דאג להפצת פשקווילים נגדו ונגד חברתו וגם שלח את החוברת 'כולל העברים' לחוץ לארץ מתוך תקווה שפרסומו שם יערער את מעמדו של ר' עקיבא יוסף, תקוותו לא התגשמה, כי ר' עקיבא יוסף עצמו פרסם את החוברת לפני כן בחוץ לארץ, ואף אחד מגדולי התורה לא קרא עליו תגר. בכל זאת היה חייב להכנע, כיון שלחץ הממונה על חבריו עשה פרי, ור' עקיבא יוסף לא רצה לקחת על עצמו את האחריות לסכל בני משפחותיהם של בני חברתו, וכך הוא כתב: 'מאין לי לחם לפי הטף לאנשים אשר עמי ואין אביאם לידי נסיון כזה, על כן מצאתי את עצמי לעבור על רצוני לקבל שכר על הפרישה ולמסור את החותם לידי הממונה אשר בא בזרוע ועל ידי כך נתפרדה החבילה ונתבטלה המשמרת'. בכך תם ניסיון זה של היאחזות במוצא, עד לניסיון הבא.

כזכור, הותקף ר' עקיבא יוסף אישית אחרי שפרסם את ספרו 'בית יוסף החדש' על ידי הממונים של כולל אונגרין ושאר הכוללים ועושי דבריהם. הדברים הגיעו עד כדי איומים להתנקשות בחייו. לכן מכאן ואילך היו הוא ובני בריתו מתכננים את פעולותיהם לישוב הארץ בסודי סודות. רוב חבריו פרשו ממנו מפחד ידם התקיפה של ממוני הכוללים. רבני הספרדים, לעומת, שאימת קנאי האשכנזים לא הייתה מוסלת עליהם, רקמו אתו מערכת יחסים גלויה ולבבית ורחשו לו כבוד רב על היותו גדול בתורה בנגלה ובנסתר, ובמיוחד נקשר קשר אמיץ עם רבה הספרדי של חברון הגאון המקובל ר' אליהו מני. שניהם, יחד עם ר' דוד גוטמן, שהיה אדם אמיד, החלו לרקום תכניות לישובה של הארץ.

לר' עקיבא יוסף ולחבריו נודע כעבור זמן קצר על נכסי ממשלה הנמצאים בין ירושלים לחברון,

העומדים למכירה פומבית למרבה במחיר. שלושתם נאספו בחשאי ונסעו קודם לחברון במסווה של נסיעה לקברי הצדיקים שבעיר. במקומו של הרב מני נסע בנו. הם חזרו מהמסע מלאי התפעלות ממה שראו שם: "עשרים וששה הרים פוריים ויערות עצים צומחים עליהם, ובין ההרים משתרע מישור פורה, ובשני מקומות מצאנו גם חורבות עתיקות

ובהן עמודים עתיקי ימים מאד. התפללתי שם שחרית מנחה וגם מעריב ומעולם לא כיוונתי את לבי כמו בתפילה ההיא, ואפילו לא ביום הכיפורים. דמעות ולגו מעיני בזכרי מה אבד לנו... אז ירננו עצי יער. אי אפשר לי כלל לתאר את המקומות האלה העזובים מבניהם זה אלפי שנים, גם מערות גדולות ישנן שם וכבשים ירעו כדברם, כאלף וחמש מאות עצי זית נטועים מסביב להרים האלה, ומעיינות יקרו מימיהם, וגם מקוואות עתיקות ראינו שם ואמבטאות אבן בצידם לחפיפה... תושבי הכפרים הרבים אשר מסביב למקום ההוא באו לקבל את פנינו ויתנו כבוד לנו. ערכו כרה [מלשון 'כרים' ועתודים] גדולה לכבודנו וגם שחטו כבשים. כמובן, שאנו לא אכלנו מזבחייהם, מלבד ביצים וחלב וקפה ששתינו בכלינו אשר איתנו. עד חצות הלילה ארך המשתה אשר ערכו לכבודנו. הם אמרו לנו - 'קנו את האדמה, ואנחנו נהיה לכם לעבדים'. כשהאיר היום, עלינו על ההרים, וכאשר עייפנו ולא יכולנו לטפס עוד ולעלות למרום הרים אשר שיא תועפות להם, הרכיבו אותנו הפלחים על כתפיהם ונשאנו אותנו לפסגת ההר".

בשטח זה היה אפשר לאכלס כמאתיים משפחות. לממשלה היה אינטרס ליישב חבל ארץ זה באנשי תרבות שיוכלו לפתח את האזור מבחינה חקלאית, ולכן הציעה עבור שטח זה מחיר נמוך ביותר. על-אף האמצעים החשאיים שנקטו, נתגלתה מטרת נסיעתם ונודע להם שאורבים להם ליד הכניסה לירושלים במטרה לרגמם באבנים על חטאם 'לעשות קאלאניעס בארץ ישראל'. ר' עקיבא יוסף התגנב לעיר דרך שער ציון, ובנו של הרב מני דרך שער שכם. ר' דוד גוטמן לא פחד מהם ונסע ישר בדרך המלך. עלייד קבר רחל, ראה את האורבים לו הם חרפוהו וגדפוהו וכשנגשו גם להכותו, שלף את

אקדחו והזהירם - "כל הקרב יומת". רק אז הם נבהלו ונסו על נפשם.

באותה תקופה, קניית נכסי נדל"ן הייתה כרוכה במכשולים רבים. החוק התורכי לא אפשר מכירת קרקעות לבעלות יהודית, ובפרט שהיהודים היו אז בעלי נתינות זרה. קניית הקרקעות על ידי יהודים היתה צריכה להיעשות אז בערמה. על-כן היו צריכים הם למצוא ערבי שיסכים לקנות את זה בשבילם על שמו, ושבספר הפקודות (טעם) יהיה רשום כבעלה של הקרקע באופן פיקטיבי. למצוא ערבי שכזה גם לא היה קל באותם ימים, כיון שהוא היה חייב לתת ערבות בלתי מותנית כדי להבטיח את מניעת נישול הקרקע מהבעלים האמיתיים. לא בידי כל ערבי היו מצויות ערבויות שכאלו. בסופו של דבר נמצא מוסלמי אחד, שתמורת אלף פלוין הואיל לקרוא את הנכסים הללו על שמו. בשמו של אפנדי זה התחילה הקבוצה להשתדל בקושטא לממש את קניית הקרקעות סמוך לחברון. השתדלות זו גם עלתה בכספים מרובים, כנהוג אז בתורכיה, ונמשכה כשנה. מאידך, ממוני החלוקה בירושלים גם הם לא ישבו בחיבוק ידיים. הם ניסו להכשיל את העסקה הזו בכל מחיר. בנו של הרב מני, רבה של חברון, הוכרח לברוח לדמשק מפחד עונש של מתן שוחד. וכך כותבים אנשי הקבוצה: "ומה שסבלנו אנחנו קשה לנו לתאר, אבל את הכל קבלנו באהבה וגם עינינו בצום נפשנו והתפללנו לה' על הרישיון שיבוא מקושטא".

כאשר הגיע סוף סוף הרשיון המיוחל לקניית הנכסים, לא חסר אלא כסף, כ-10,000 גולדין, סכום עתק באותם ימים. סכום זה ניתן היה להשיגו רק על ידי נדבנים בחוץ לארץ. למרות כתבי הפלסתר והחרמות שהפיצו נגד ר' עקיבא יוסף, נמצאו יהודים חרדים בחוץ לארץ אשר רעיון הישוב החקלאי בארץ קסם להם, ובראשם חותנו הרב מקולמייא. הרב מקולמייא לא חדל מהרבות בתעמולה לעשות נפשות לרעיון ולמצוא לו תומכים. השפעתו הייתה גדולה, ביחוד במדינת גליציה והונגריה. ואכן, עם קבלת הרשיון, שלח ר' עקיבא יוסף מברק לחוץ לארץ, ובו דרישה לגיוס 8,000 גולדין. אולם הכסף התמהמה מלהגיע. גם כאשר החלו סכומי הכסף להגיע, הם לא הגיעו בבת אחת, אלא טיפין טיפין. ר' עקיבא יוסף נאלץ לדחות את אלו שמתפללים בקניה הלון ושוב, מתוך תקווה שבינתיים יגיע הכסף הדרוש. בינתיים נוצר מצב חדש ומדהים. האפנדי אשר על שמו נרשמו הקרקעות החליט שהקרקעות האלו יפות וכדאיות לקניה, וקנה את האדמות לעצמו. לכן, כאשר הגיעו השלוחים ממזריטש אשר נענו לבקשת ר' עקיבא יוסף והביאו את כל הסכום הנדרש, דרש האפנדי תמורת הקרקע פי חמשה, כ-50,000 גולדין. הוא לא היה מוכן בשום אופן להוריד ממחיר זה, וכך נתבטלה הקניה הגדולה הזו, כאשר כל המאמצים יורדים לטמיון.

ר' עקיבא יוסף כתב אז: "במתכוון מוסר הנני את הדברים האלה. כאשר תגיע השעה המקווה והשי"ת יעזור שאחינו היהודים יגיעו סוף סוף לדעה זו של יסוד ישוב יהודי חקלאי בארץ ישראל, ידעו שמשטחי קרקע יכלה לצמוח ישועה למאות משפחות מישראל. ואולי עוד יחיינו ה' ואני בעצמי אזכה או בני יזכו להשתתף בגאולת הקרקע הזאת". ■